

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Şagirdlərin neqativ
davranışları:
günahkar
kimdir -
valideyn,
məktəb,
yoxsa...
yazısı səh.12-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 22 fevral 2024-cü il Cümə axşamı № 34 (8407) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Sosial fəvqəladə rejimləri pozanlar
üçün sərt cəza gəlir

Yeni
pandemiyalara
hazırlıq, yoxsa...

yazısı səh.4-də

Prezidentin Ankaradan
verdiyi mesajlar - hamı öz
payına düşəni götürdü...

yazısı səh.9-da

Azərbaycan və Ermənistan
XİN rəhbərləri yaxın
zamanda görüşəcəklər

yazısı səh.2-də

Hakim olmaq üçün 30 yaş tələbi
götürülür - hüquqşünasların
fikirləri haçalanır

yazısı səh.10-da

Fransanın casus şəbəkələri
- Azərbaycanda və
Türkiyədə nə axtarırlar...

yazısı səh.11-də

"Yoxdan var yaradan"
"Qarabağ" - Azərbaycan
futbolunun ən vacib gecəsi...

yazısı səh.15-də

Yeni Suraxanı bələdiyyəsinin
sədri həbs edildi

yazısı səh.3-də

Problemli ailələrdə böyüyən
"cəmiyyət bəlaları" - rəylər

yazısı səh.4-də

Fermerlər üçün şans:
dövlət faiz xərcinin bir
hissəsini ödəyəcək - rəy

yazısı səh.14-də

Müəllimlərin əmək haqqı
nə qədər artacaq? -
deputatdan açıqlama

yazısı səh.12-də

ERMƏNİLƏRDƏN QARABAĞA QAYIDIŞLARI ÜÇÜN SƏRSƏM İDDİA

Azərbaycan dövlətinin humanizminə İrəvandan anormal davranış; ölkəmizin ərazisində vətəndaş kimi yaşamaqdan imtina edib şərt irəli sürmələrinə Bakıdan sərt cavab

yazısı səh.6-da

Nəhəng "yaşıl enerji" dəhlizi projesi - ABŞ-la əməkdaşlıq imkanları

Amerikada mühüm layihə müzakirə olunur; bilgili ekspert deyir ki, Azərbaycan yaşıl enerji layihələrinə Vaşinqtondan dəstək alacaq

yazısı səh.5-də

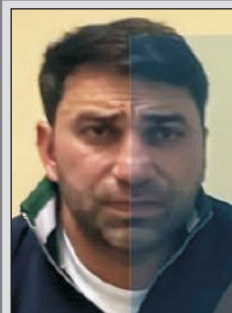
Şarl Mişel yeni
görüş təşkil edir?
- Paşinyanla
danışığının
səbəbi...

yazısı səh.7-də

Asim Mollazadə:
"AŞ PA yanlış
qərarını
dəyişməlidir"

yazısı səh.8-də

Ermənistanın
Kamil
Zeynallını
tutmaq arzusu
gözündə qaldı

yazısı səh.3-də

Türkiyə XİN: “Cənubi Qafqaz üçün tarixi sülh fürsəti yaranıb”

İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra Cənubi Qafqaz üçün tarixi sülh fürsəti yaranıb.

APA-nın Türkiyə müxbirinin verdiyi xəbərə görə, bu barədə Türkiyə Xarici İşlər Nazirliyinin Cənubi Qafqaz, Mərkəzi Asiya və Şərqi Avropa üzrə Baş İdarəsinin rəisi Mehmet Samsar 27-ci Avrasiya İqtisadi Zirvə toplantısında çıxışı zamanı bildirib.

O qeyd edib ki, bu fürsətin dəyərləndirilməsi bölgəmiz üçün yeni dövrün başlanğıcıdır.

“Bu çərçivədə Azərbaycanla Ermənistan arasında ən qısa zamanda sülh sazişinin imzalanmasını gözləyirik. Azərbaycan və Ermənistan arasında normalaşma prosesinin tamamlanması ilə birlikdə ölkəmizlə Ermənistan arasında münasibətlərin normalaşması istiqamətində maneələrin qalmayacağını düşünürük”, - deyə o vurğulayıb.

Birinci siniflərə qeydiyyatın tarixi bilindi

Birinci siniflərə qeydiyyat prosesi 2015-2016-cı tədris ilindən etibarən elektron qaydada həyata keçirilir.

Musavat.com xəbər verir ki, bu barədə Məktəbəqədər və Ümumi Təhsil üzrə Dövlət Agentliyindən məlumat verilib. Bildirilir ki, 2024-2025-ci tədris ili üzrə birinci siniflərə elektron qeydiyyata cari ilin may ayında start verilməsi planlaşdırılır:

“Bununla bağlı ictimaiyyətə əlavə məlumat veriləcək”.

Azərbaycan bankları “Contact”la pul köçürmələrini dayandırdı

Rusiyanın “Contact” pul köçürmə sistemi fəaliyyətini dayandırıb.

“APA-Economics”in yerli banklardan aldığı məlumata görə, pulköçürmə sistemi Azərbaycan bankları vasitəsilə də xidməti dayandırılıb.

“Contact” qeyd edib ki, bu, fevralın 21-də “QIWI Bank”ın lisenziyasının ləğv edilməsi ilə bağlıdır.

“Hörmətli müştərilər. Rusiya Bankından “QIWI Bank”ın lisenziyasının ləğv edildiyi barədə məlumat aldığımız. Biz başa düşürük ki, hazırda çoxlu sualınız var. Vəziyyəti araşdırırıq və necə davam edəceyimiz barədə məlumat əldə etdikdən sonra sizinlə əlaqə saxlayacağıq”.

Qeyd edək ki, “Contact” pulköçürmə sistemi “QIWI Bank”ın məhsullarından biridir.

Azərbaycan və Ermənistan XİN rəhbərləri yaxın zamanda görüşəcəklər

Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirləri yaxın zamanda görüşəcəklər.

APA xəbər verir ki, bunu Ermənistan Təhlükəsizlik

Şurasının katibi Armen Qriqoryan bildirib.

O qeyd edib ki, sülh müqaviləsi layihəsi yaxın vaxtlarda iki ölkənin xarici işlər nazirlərinin görüşündə müzakirə olunacaq.

Xatırladaq ki, rəsmi İrəvan Bakıdan sülh müqaviləsi ilə bağlı növbəti təkliflər paketini təqdim edib və ötən ayın sonunda Azərbaycanın XİN rəhbəri buna yaxın həftələrdə cavab verəcəyini vəd edib.

İrəvan Bakıdan sülh müqaviləsi ilə bağlı növbəti təkliflər paketi alıb

İrəvan Bakıdan sülh müqaviləsi ilə bağlı növbəti təkliflər paketi alıb. APA xəbər verir ki, bunu Ermənistan Təhlükəsizlik Şurasının katibi Armen Qriqoryan bildirib.

Qriqoryan qeyd edib ki, sülh müqaviləsi layihəsi yaxın vaxtlarda iki ölkənin xarici işlər nazirlərinin görüşündə müzakirə olunacaq.

Həmçinin əlavə edilib ki, cari ilin 4 yanvar tarixində Ermənistan sülh müqaviləsi layihəsinə dair təkliflərini Azərbaycana təqdim edib və ötən ayın sonunda Azərbaycanın XİN rəhbəri buna yaxın həftələrdə cavab verəcəyini vəd edib.

Qriqoryan: “Rusiya sərhədçiləri Aİ missiyasını hərbi gərginlik yaşamış kəndə buraxmır”

Rusiya sərhədçiləri Aİ-nin müşahidə missiyasının nümayəndələrini Azərbaycanla hərbi gərginliyin yarandığı Nerkin And kəndinə buraxmırlar.

APA “Armenia Today”a istinadən xəbər verir ki, Ermənistan Təhlükəsizlik Şurasının katibi Armen Qriqoryan bu barədə jurnalistlərə deyib.

“Həqiqətən belə bir problem var. Bu problemə bağlı bizə məlumat verilib və bunu Rusiya tərəfinin diqqətinə çatdıracağıq”, - Qriqoryan bildirib.

Təhlükəsizlik Şurasının katibi aydınlaşdırıb ki, bu, Ermənistan-Azərbaycan sərhədinin yeganə hissəsidir ki, Rusiya sərhədçiləri Avropa İttifaqının müşahidə missiyasının nümayəndələrini ora qoymurlar.

NATO Baş katibi: “Ukraynanın döyüş meydanında vəziyyəti son dərəcə çətinləşir”

Ukrayna qüvvələrinin Avdeyevkadan çəkilməsi döyüş meydanında vəziyyətin son dərəcə çətin olduğunu göstərir.

APA-nın Tiflis müxbiri xəbər verir ki, bunu NATO Baş katibi Jens Stoltenberg Gürcüstanın baş naziri İrakli Kobaxidze ilə mətbuata birgə açıqlamasında deyib.

“Bu həftə Rusiyanın Ukraynanı genişmiqyaslı işğalının ikinci ildönümüdür. Ukraynanın Avdeyevkadan geri çəkilməsi döyüş meydanında vəziyyətin son dərəcə çətin olduğunu göstərir, lakin ukraynalılar bir daha gözləntiləri aşdılar. NATO Ukraynaya dəstəyini davam etdirir. Təkcə son bir neçə gündə müttəfiqlər hava hücumundan müdafiə sistemləri, artilleriya mərmiləri və “F-16”lar üçün avadanlıq da daxil olmaqla, milyardlarla avro dəyərində hərbi yardım paketlərini açıqlayıblar”, - Stoltenberg bildirdi.

Mövlud Süleymanlı vəfat etdi

Xalq yazıçısı, Əməkdar incəsənət xadimi Mövlud Süleymanlı fevralın 21-də müalicə aldığı xəstəxanada dünyasını dəyişib.

Bu barədə Bakupost.az-a yazıcının yaxınları bildirib. Qeyd edək ki, bugünlərdə insult keçirən M.Süleymanlı xəstəxanaya yerləşdirilmişdi. O, əməliyyat olunsay da vəziyyəti ağır idi.

Mövlud Süleymanlı 1943-cü il martın 18-də Ermənistan SSR-in Kalinino rayonunun Qızıl Şəfəq kəndində (keçmiş adı “Cücekənd”) doğulub.

1962-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Filologiya fakültəsinə daxil olub, 1967-ci ildə oranı bitirib.

Ədəbiyyata ötən əsrin 70-ci illərində gəlmiş Mövlud Süleymanlı yaradıcılığa lirik şeirlərlə başlayıb. Onun “Əllərim” adlı ilk şeiri 1964-cü ildə “Azərbaycan gəncləri” qəzetində çap olunub. Ədibin “Bir ünvan” adlı şeir kitabı da nəşr olunub.

1970-ci illərin ikinci yarısında ədibin bir-birinin ardınca hekayə və povestləri dərc edilib. 1979-cu ildə isə “Qar”, “Yanğın”, “Şanapipik”, “Şeytan”, “Dəyirman” hekayələrindən ibarət “Ayın aydınlığında” kitabı işıq üzü görüb. Bu hekayələr M. Süleymanlı-nı xalq ədəbiyyatı problemlərini zamanında görüb əks etdirən gözəl bir nasir kimi tanıdıb.

Ədib 1980-ci illərdən başlayaraq daha çox roman janrına müraciət edib. Onun “Köç”, “Ceviz qurdu”, “Səs” romanları çağdaş Azərbaycan romançılığının inkişafında bir pillədir.

1980-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü olan M.Süleymanlı “Şöhrət” və “Şərəf” ordenləri laureatıdır.

Fitnes üzrə tanınmış məşqçi Kamil Zeynallı ötən gecə Moskvadan Bakıya qayıtmaq istəyərkən Domodedovo aeroportunda saxlanılıb. Bu barədə gecə saatlarında K.Zeynallı özü video yayaraq məlumat vermişdi.

O, Ermənistanın sorğusu əsasında saxlanıldığını açıqlamışdı.

Moskvada saxlanılan azərbaycanlı Ermənistan hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən saxta ittihamla üzləşib. Belə ki, o, olmayan qətlə ittiham olunur.

Ermənistan Daxili İşlər

Nazirliyinin mətbuat katibi Narek Sarkisyan bildirib ki, Kamil Zeynallı barədə onların qurumu tərəfindən dövlətlərarası axtarış elan olunub: "Göstərilən şəxsə qarşı qətl ittihamı ilə dövlətlərarası axtarış başlayıb".

Məlum olub ki, Ermənistan saxta ittiham əsasında Kamil Zeynallının saxlanılması barədə hələ 2023-cü ilin mayından Rusiyaya sorğu veribmiş.

Ermənistan DİN rəsmisi Kamil Zeynallının qətlə təqsirlə bilinərək axtarısa verildi-

Ermənistanın Kamil Zeynallını tutmaq arzusu gözündə qaldı

Ermənilər tanınmış məşqçi barəsində saxta ittihamlar uydurub onun saxlanılması üçün sorğu veribmiş

yini bildirə də, söhbətin hansı qətdən getdiyini açıqlamayıb. Əlbəttə, Kamilə qarşı əllərində konkret fakt yoxdur, hazırda hansısa absurd ittihamlar uydurmaqla məşğuldurlar.

Zeynallı saxlanıldıqdan dərhal sonra Azərbaycanın dövlət qurumları hərəkətə keçdilər. Səhər saatlarında səfirliyimiz işə qanışdı, konsul onun

saxlanıldığı bölməyə getdi.

İlkin məlumatlarda deyilirdi ki, Kamil Zeynallı məhkəmə qarşısına çıxarılacaq və onun Ermənistanə verilməsi məsələsinə baxılacaq.

Lakin qısa müddətdə Azərbaycan dövləti məsələyə müdaxilə etdi və absurd iddialar baş tutmadı.

Kamil Zeynallı fevralın

21-də günortadan sonra sərbəst buraxıldı. Kamil Zeynallının vəkili Ələkbər Qarayev deyib: "Baxmaya-raq ki, Ermənistan dövləti Kamil Zeynallını federal axtarısa vermişdi, ona qarşı çox ağır maddələrlə ittiham irəli sürülmüşdü, Rusiya dövləti humanitar yanaşma göstərdi. Azərbaycan dövlətinin köməyi və təkidi ilə Ka-

mil Zeynallı bu gün (dünən-red.) Azərbaycana qayıdacaq. Buna görə də mən hamıya təşəkkür edirəm. Çox əziyyət çəkildi. Xüsusilə də Azərbaycanın Rusiyadakı səfirliyinə, şəxsən Polad Bülbüloğluna təşəkkür edirəm. Həqiqətən də çox böyük iş gördülər".

Q.TƏMMƏDLİ, "Yeni Müsavat"

Türkiyə-Azərbaycan Universitetinin binası Bakıda olacaq

Tədris türk və ingilis dilində aparılacaq

Türkiyə-Azərbaycan Universitetinin binası Bakıda olacaq.

APA xəbər verir ki, bunu **elm və təhsil nazirinin müşaviri Nicat Məmmədli** media nümayəndələrinə açıqlamasında deyib.

Onun sözlərinə görə, burada klassik universitet modelindən söhbət getmir: "Universitetdə birgə tədris prosesi qurulacaq. Birgə tədris prosesi Türkiyə və Azərbaycan müəllimləri tərəfindən aparılacaq. Tədris dili ilk olaraq türk və ingilis dili üzrə olacaq".

Türkiyədə oxumaq istəyən tələbələrin bir hissəsi rahatlıqla Türkiyə-Azərbaycan Universitetini seçə biləcək.

Bunu da elm və təhsil nazirinin müşaviri Nicat Məmmədli media nümayəndələrinə açıqlamasında deyib.

Onun sözlərinə görə, Universitetə qəbul üçün imtahan Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən keçiri-

ləcək: "Universitetdə magistratura pilləsinin olub-olmaması ilə bağlı yaxın günlərdə məlumat veriləcək. Bu universitetin təkə Azərbaycan üçün deyil, həm də regionun önəmli təhsil müəssisəsinə çevrilməsini istəyirik.

Türkiyə-Azərbaycan Universitetində yaradılacaq model heç bir modelin təkrarı olmayacaq. Universitet həm Azərbaycan, həm də əcnəbi tələbələrə keyfiyyətli təhsil verəcək. Azərbaycan universitetlərinə əcnəbi tələbələrin gəlməsi bizim üçün vacib məsələlərdən biridir. İxtisaslara gəldikdə isə növbəti illərdə ixtisasların sayı artırılacaq".

Nazir müşaviri universitetin maliyyələşdirilməsi məsələsinə də aydınlıq gətirib: "Türkiyə tərəfi Azərbaycanla birlikdə akademik dəstək göstərəcək. İnzibati tərəfi də daxil olmaqla maliyyə dəstəyi də Azərbaycan tərəfindən göstəriləcək".

Təhsilin ödənişli və ya dövlət hesabına olması mə-

sələsinə gəldikdə isə müşavir bildirib ki, gələcəkdə hər iki forma nəzərdə tutula bilər: "Bu barədə yaxın vaxtlarda məlumat veriləcək".

Yeni Suraxanı bələdiyyəsinin sədri həbs edildi

Bakı şəhəri, Suraxanı rayonu, Yeni Suraxanı bələdiyyəsinin sədri Quliyev Fikrət Əzizağa oğlunun qanunsuz hərəkətləri ilə bağlı keçirilmiş əməliyyat tədbiri nəticəsində Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsində cinayət işi başlanıb.

Musavat.com xəbər verir ki, bu barədə Baş Prokurorluğun mətbuat xidməti məlumatı yayıb.

Bildirilib ki, istintaq-əməliyyat tədbirləri ilə Fikrət Quliyevin həmin vəzifədə işləyərkən xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar torpaq sahələrinin ayrılması, tikinti işlərinin aparılması və digər məqsədlərlə çoxsaylı şəxslərdən külli miqdarda pul vəsaitini rüşvət qismində almasına və digər qanunazidd əməllər törətməsinə əsaslı şübhələr müəyyən edilib.

İş üzrə toplanmış ilkin sübutlar əsasında Fikrət Quliyev Cinayət Məcəlləsinin 311.3.2, 311.3.3 (rüşvət alma-təkrar və külli miqdarda törədildikdə) və digər maddələri ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilib, istintaq orqanının vəsatəti və ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi heyata keçirən prokurorun təqdimatı əsasında məhkəmənin qərarı ilə barəsində həbs-qətimkan tədbiri seçilib. Hazırda cinayət işi üzrə ibtidai istintaq davam etdirilir.

İki nazirliyə yeni səlahiyyətlər verildi

Qanunsuz taksiciyə görə cərimə tətbiq edəcək orqanlar müəyyənləşdi

Daxili İşlər Nazirliyi və Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinə yeni səlahiyyətlər verilib.

APA-nın xəbərinə görə, bu, Prezident İlham Əliyevin imzaladığı fərmanla "İnzibati xətlər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı"nda edilən dəyişiklikdə əksini tapıb.

Daxili İşlər Nazirliyi və Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinə yeni səlahiyyətlər verilib.

APA-nın xəbərinə görə, bu, Prezident İlham Əliyevin dünən imzaladığı fərmanla

"İnzibati xətlər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı"nda edilən dəyişiklikdə əksini tapıb.

Beləliklə, aşağıda nəzərdə tutulmuş inzibati xətlər haqqında işlərə həmin işlər üzrə inzibati icraata başlamış Daxili İşlər Nazirliyi və ya Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi baxacaq:

- Buraxılış kartı olmadan taksini minik avtomobilləri ilə sərnəşin daşınması (əlli manat məbləğində cərimə edilir);

- Bu xətinin inzibati tənbeh almış şəxs tərəfindən

inzibati tənbeh vermə haqqında qərar qüvvəyə mindiyi gündən bir il ərzində təkrar törədilməsi (səksən manat məbləğində cərimə edilir);

- Buraxılış kartı olmadan yük və qeyri-müntəzəm sərnəşin daşınması (əlli manat məbləğində cərimə edilir);

- Bu xətinin inzibati tənbeh almış şəxs tərəfindən tənbeh vermə haqqında qərar qüvvəyə mindiyi gündən bir il ərzində təkrar törədilməsi (yüz manat məbləğində cərimə edilir);

- Xarici dövlət qeydiyyat

Sosial fəvqəladə rejimləri pozanlar üçün sərt cəza gəlir

Yeni pandemiyalara hazırlıq, yoxsa...; **Aqil Abbas:** "Bunun əvəzində maarifləndirmə işi aparılmalıdır"

Sosial xarakterli fəvqəladə mühit rejiminin tətbiqi zamanı davranış qaydalarına riayət edilməməsinə görə yeni cərimələr tətbiq ediləcək. Bu, İnzibati Xətlər Məcəlləsinə təklif edilən dəyişiklikdə əksini tapıb. Layihəyə əsasən, sosial xarakterli fəvqəladə mühit rejiminin tətbiqi zamanı davranış qaydalarına riayət edilməməsinə görə fiziki şəxslər 100 manatdan 200 manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər 300 manatdan 600 manatadək məbləğdə cərimə ediləcək. Və yaxud işin hallarına görə, xətanı törədən şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, 1 ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunacaq, hüquqi şəxslər 1000 manatdan 1500 manatadək məbləğdə cərimə ediləcəklər.

Qeyd edək ki, təklif olunan dəyişikliklər Milli Məclisə təqdim olunub. Sosial xarakterli fəvqəladə mühit rejimi dedikdə, söhbət həm də pandemiyalardan, onun qaydalarından, o cümlədən maska rejimindən, gigiyenik normalara əməl etməkdən gedir. Nəzərə çatdıraq ki, COVID pandemiyası zamanı bir çox insanlar maska rejiminə əməl etmədi və buna görə 100 manat cərimələnənlər də xeyli saydadır. Cərimənin 2 dəfə artırılması təklif olunub. Üstəlik, inzibati həbs də nəzərdə tutulur. Qaydaların sərtləşməsi o anlama gələ bilər ki, qarşıda dünyanı daha ağır pandemiya gözləyir? Cəzanın sərtləşməsi buna hazırlıqdır, yoxsa?

Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin üzvü, deputat Aqil Abbas "Yeni Müsavat"a deyib ki, cərimələrin artırılmasının tərəfdarı deyil: "Hazırda pandemiya var ki, belə bir təkliflə çıxış edirlər? Ümumiyyətlə, cərimələri artırmaqla nəyəyə nail olmaq mümkün deyil, ancaq əhalini müflis etmək olar. Bunun əvəzində maarifləndirmə işi aparılmalıdır. Vətəndaş pulu haradan alıb cəriməyə versin? Pandemiya dövründə vətəndaşlar cərimə olunublar. Həmin cərimələri ödəyə bilməyib? Əlbəttə ki, o cərimələrin böyük əksəriyyəti ödənməyib. Əgər cərimə ödəməklə qanun pozuntusunun qarşısı alına bilsəydi, onda ömürlük həbsin olduğu bir vaxtda kimə ağır cinayət törətməzdi. Hər gün DİN rəsmi olaraq narkotik alverçiləri barədə məlumat yayır. Həmin adamları həbsə alır, 5-10 il azadlıqdan məhrum edirlər. Gəlin baxaq, narkotik satanların sayı azalır mı? Əlbəttə ki, yox! Davamlı şəkildə maarifləndirmə işi aparılmalıdır ki, qanunlar pozulmasın. Çox təəssüf ki, KİV, xüsusən də televiziya maarifləndirməyə çox az yer ayırır. Azərbaycan telekanallarında bütün günü it boşqurdu. Əhalinin maarifləndirilməsi isə yaddan çıxıb".

Yada salaq ki, pandemiya dövründə cərimələr təkcə ölkəmizdə deyil, digər dövlətlərdə də tətbiq olunub. Fəvqəladə mühit rejimi dövründə vətəndaşlara tətbiq olunan cərimələr sonradan qonşu Türkiyədə və Gürcüstanda ləğv olunub.

■ **Elşən MƏMMƏDƏLİYEV,**
"Yeni Müsavat"

Sosial baxımdan bütün dünyada gərginlik, qarışıqlıq var. İnsanların şüurunda, davranışlarında elmin, tibbin hələlik baş açmadığı dəyişikliklər baş verir. Gözlənilməz reaksiyaları, qəddarlıqları, aqressiyanı kimi GMO qida ilə əlaqələndirir, kimisi bəşəriyyəti saran müharibələrin psixologiyalara mənfi təsiri ilə izah edir, kimisi texnoloji yeniliklərin beyinlərdə yaratdığı fəsadlara bağlayır, kimisi də sosial-iqtisadi problemlərə işarə edir və s...

Əhməd Əhmədov adlı gəncin bütün ailə üzvlərini qətlə yetirməsindən sonra fevralın 19-da yeniyetmə qızların iştirakı ilə baş vermiş bi-abırçı hadisənin məlum videosu yayıldı. Bundan öncə də gənc və yeniyetmələrin neqativ davranışları ilə bağlı videolar, xəbərlər yayılındı və bu işlərlə bağlı araşdırma aparanda bəlli olur ki, bu cür uşaqlar əsasən problemli, şiddət göstərilən ailələrdə böyüyən, özbaşına qalan travmalı adamlardır. Sırr deyil ki,

son dövrlərdə problemli, aqressiv mühtil ailələr artıb və burada böyüyən aqressiv, normal tərbiyə ala bilməyən uşaqlar bütövlükdə cəmiyyət, məktəb üçün bəla olur.

Bu baxımdan bir çox ekspertlər bildirir ki, problemli, aqressiv ailələrlə bağlı xüsusi dövlət proqramları işlənilməlidir. Bu ailələr hansısa uyğun mexanizmlə nəzarətə alınmalı, onlarla daim işlənilməlidir, xüsusən uşaqların tərbiyəsi, təhsili nəzarətdə olmalıdır.

Habelə bu layihələr tv-lərdə, sosial şəbəkələrdə böyük səhifələr üzərindən sağlam düşüncələrin formalaşması, müsbət, adekvat təbliğatların aparılmasını da özündə ehtiva etməlidir. Təklif edilir ki, əxlaqi problemləri azaltmaq üçün insanları onların toplaşdıqları sosial şəbəkələrə, məkanlara gedərək, nüfuz edərək maarifləndirmək lazımdır. Bunun mexanizmləri işlənməli və gecikmədən reallaşmalıdır.

Ekspertlər bu yöndə hansı mexanizmləri, layihələri təklif edir? Dövlət cəmiyyət naminə hansı addımları atmalıdır?

Mövzu ilə bağlı Bakı Dövlət Universitetinin sosial elmlər və psixologiya fa-

Problemli ailələrdə böyüyən "cəmiyyət bəlaları" - rəylər

Effektiv sosial proqramlara ehtiyac var

kültəsinin kafedra müdiri Üzeyir Şəfiyev "Yeni Müsavat"a danışır. Sosioloq "Baş verən son hadisələr başvermə xüsusiyyətlərinə görə sanki Azərbaycan hadisəsi deyil", - deyir qeyd edib: "Bu cür davranışları biz adətən xarici filmlərdə görürük. Və yaxud sosial şəbəkələrin xarici sekməndə baş verənlərə bənzəyir. Bu gün uşaq və yeniyetmələrin sosialləşməsinə sosial institut kimi təkcə ailələr və məktəblər deyil, həm də sosial şəbəkə, internet resursları iştirak edir. Bu o anlama gəlir ki, bu gün valideynlər, uşaqlarla bağlı olan müvafiq qurumlar uşaq və yeniyetmələri zərərli informasiyalar, sosial şəbəkə vahidlərinin zərərli tərəflərindən qorumaq üçün tədbirlər görməlidir. Xatırladı ki, Azərbaycanda Uşaqların zərərli informasiyalarından qorunması haqqında"

Qanun qəbul edilib, eyni zamanda "Media haqqında" Qanunda uşaq və yeniyetmələrlə bağlı xüsusi bölmələr var. Hesab edirəm ki, bu qanunların icrasına nəzarət mexanizmi bir qədər gücləndirilməlidir.

Məsələn, baxmayaraq ki, Tik-Tok sosial şəbəkəsi Çində yaranıb, bu ölkədə bu şəbəkənin analoqu da yaradılıb və ondan da yeniyetmə və uşaqlar gün ərzində yalnız 40 dəqiqə istifadə edə bilərlər. Eləcə də burada bəzi informasiyalar uşaq və yeniyetmələr üçün elçatın deyil.

Həmçinin qardaş Türkiyədə sosial şəbəkə vahidlərinin fəaliyyəti ilə bağlı qanun qəbul edilib. Orada da böyük və uşaqlar üçün yeniliklər var.

Eləcə də Avropa ölkələrində Tik-Tok sosial şəbəkəsi ilə bağlı dövlət məmurları və digər şəxslər üçün konkret qadağalar var.

Hesab edirəm ki, Azərbaycanda da uşaqların sosial şəbəkələrdən istifadəsinə nəzarət gücləndirilməlidir. Çünki uşaqların qeyri-etik davranışları, davranış pozuntularının digər səbəblərindən biri məhz sosial şəbəkə vahidləridir. Bu baxımdan sosial şəbəkə vahidlərinin fəaliyyətini tənzimləyəcək ayrıca qanuna ehtiyac var. Həmçinin uşaq və yeniyetmələrin sosial şəbəkə vahidlərinə elçatımlığına limitlər qoymaq lazımdır.

Bundan əlavə, çalışmalıyıq ki, sosial şəbəkə vahidlərində, eləcə də mediada, mətbuatda maksimum nəzarət artırılсын ki, kriminal aləmin insanları şışirdilməsin, qəhrəmanlaşdırılmasın, təbliğ olunmasın.

O ki qaldı ailələrdəki vəziyyətə, məlum olduğu kimi, son zamanlar boşanmaların sayı xeyli artıb. Evlənenlərin təxminən 40 faizi boşanır. Məlum məsələdir ki, boşanmalarda ilk və ən böyük zərbə uşaq və yeniyetmələrə dəyir. Onlarda cəmiyyətə, başqa normal, tam ailələrin uşaqlarına qarşı aqressiya, qısqanclıq yaranır. Beləliklə, evdə olan neqativlikləri ətrafına, məktəbə daşıyırlar. Ona görə də ilk növbədə çalışmalıyıq ki, ailələrdə sağlam mühit təmin olunsun. Bəzi özəl məktəblər var ki, şagird qəbul edəndə onun ailə mühitini ciddi araşdırır. Məlum olanda da ki, uşaq münasibətli ailədənir, onu qəbul etmirlər, çünki bilirlər ki, ailədəki münasibətlər,

aqressiya onun təhsil göstəricisinə təsir göstərəcək.

Cəmiyyətin əsas problemlərindən biri də budur ki, bu gün valideynlər uşaqlara lazımi qədər vaxt ayıra bilmir. Əsasları da budur ki, "başı işə, çörəkpulu qazanmağa qarışmış" və s. Halbuki bu cür valideynlər anlamalıdır ki, zamanında uşaqlara normal vaxt ayırmırlarsa, gələcəkdə böyük fəsadları görəcəklər. Bəzən bütün günahları məktəblərin üzərinə atırlar, amma bilməlidirlər ki, məktəbin birinci işi şagirdlərə təhsil verməkdir, sonra isə növbədə təlim-tərbiyə məsələləri gəlir. Təlim-tərbiyəni də ilk növbədə valideynlər uşaqlara verməlidir. Yeni ilk olaraq məsuliyyət valideynlərin üzərinə düşür.

Daha bir məsələ, çox yaxşı olardı ki, ailə psixoloqu məsələsi kütləviləşsin, daha praktik olsun. Ailə psixoloqları həm də müvafiq qurumlar, o cümlədən Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri Komitəsi və ailə böhran mərkəzləri ilə birgə çalışsın. Həmçinin müvafiq qurumlarda sosial işçi ştatları artırılсын və onlar aidiyyəti orqanların köməkliliyi ilə münasibətli ailələri qeydiyyata alsınlar, həmin ailələr ilə işləsinlər. Xüsusən də münasibətli ailələrdə böyüyən uşaq və yeniyetmələrin psixoloji gərginlikləri, travmaları araşdırılmalı, bu istiqamətdə işlər aparılmalıdır.

Həmçinin məktəblərin özündə də psixoloqlar ciddi iş aparmalıdır. Hesab edirəm ki, məktəb psixoloqlarının sayı şagirdlərin sayı ilə adekvat olmalıdır, yalnız bu zaman uğurlu nəticə əldə etmək olar".

Təhsil eksperti Elşən Qafarov isə qeyd edib:

"Baş verən hər bir hadisəyə ciddi yanaşmalıyıq ki, bu kimi hadisələrin gələcəkdə təkrarlanmasının qarşısını ala bilək. Buna görə ilk növbədə rayon icra hakimiyyətlərinin humanitar şöbələri yanında yeniyetmələrin hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyaların fəaliyyəti genişləndirilməli, bu vəzifəyə bir neçə müvafiq qurumlarla razılaşdırmaqla müəyyən edilmiş təcrübəli şəxslər təyin olunmalıdır.

Valideynlər tərəfindən şiddət və zorakılıq, o cümlədən təhsil və digər hüquqları pozulan uşaqlar ailələrdən alınıb dövlətin himayəsinə verilməli, şiddət və zorakılıq göstərən valideynlər valideynlik hüququndan məhrum edilməlidir.

Ümumi təhsil müəssisəsində tərbiyə mühitinin yaradılması və ya möhkəmləndirilməsi üçün məktəblərin fərdi nizamnamələri hazırlanıb təsdiq edilməlidir.

"Məktəblərin dostu" layihəsinin regional təhsil idarələrində (Bakı şəhəri üzrə Təhsil İdarəsi) mərkəzləşdirmə ilə ilkin mərhələdə ölkənin 500+ şagirdi olan məktəblərə yayılmasını təmin etmək üçün ştat vahidi müəyyən edilməlidir.

Qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq məktəblərdə cinsi zorakılıqla bağlı 7-ci sinifdən başlayaraq dərslər-kənar məşğələlərin tədrisinə başlamaq, bu məşğələlərdə valideynlərin iştirakı təmin edilməlidir".

■ **Xalidə GƏRAY,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycanın energetika naziri Pərviz Şahbazovun ABŞ-a səfəri davam edir. Səfərin ikinci günü nazir ABŞ-ın paytaxtı Vaşinqtonda fəaliyyət göstərən nüfuzlu analitik mərkəzlərdən biri olan "Atlantik Şura"nın təşkil etdiyi müzakirələrdə iştirak edib.

Atlantik Şuranın Qlobal Enerji Mərkəzinin baş direktoru Landon Derentzin moderatorluğu ilə işgüzar nahar formatında aparılan müzakirələrdə mühüm geosiyasi mövqedə yerləşən Azərbaycanın enerji resursları, xüsusilə Cənub Qaz Dəhlizi ilə Avropanın enerji təchizatının təhlükəsizliyində oynadığı strateji rolundan bəhs edilib. COP-29 ölkəsi olaraq Azərbaycanın milli və qlobal səviyyədə enerji keçidinin sürətləndirilməsi, dekarbonizasiya, metan emissiyalarının azaldılması və iqlimin maliyyələşməsi məsələlərinə dair siyasəti, bərpa olunan enerjinin inkişafı ilə bağlı kursu nəzərdən keçirilib.

Müzakirələr zamanı Azərbaycanın müstəqil enerji siyasətinin ilk vaxtlardan Birləşmiş Ştatlara sıx tərəfdaşlıq əsasında inkişaf etdirildiyini vurğulayan energetika naziri Pərviz Şahbazov ölkəmizin hər zaman enerji təhlükəsizliyi təşəbbüslərinin reallaşmasında, Xəzərin neft-qaz resurslarının dünya bazarlarına çıxarılmasında bu tərəfdaşlığın müstəsna əhəmiyyət daşıdığını qeyd edib. Nazir hazırda Azərbaycanın neft-qazdan sonra bərpa olunan enerjinin təchizatçısına çevrilmək, bu enerjini də Avropaya nəql etmək üçün nəhəng "yaşıl enerji" dəhlizini həyata keçirmək istiqamətində mühüm addımlar atıldığını qeyd edib. Bildirilib ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2030-cu ilədək Azərbaycanın "yaşıl artım" ölkəsi kimi inkişafını prioritetləşdirən dövlət siyasəti enerji sektorunun transformasiyasına güclü təkan verib. Azad edilmiş ərazilərin "yaşıl enerji zonası" kimi inkişafı, sənaye miqyaslı "yaşıl enerji" layihələrinin beynəlxalq enerji şirkətləri ilə həyata keçirilməsi, energetika sahəsində köklü dəyişiklikləri təşviq edən islahatların aparılması, habelə ölkəmizin emissiyaların azaldılması ilə bağlı təşəbbüslərə qoşulması Azərbaycanın "yaşıl gündəliyi"nin icrasında qərarlı olduğunu göstərir.

Nazir enerji keçidi və iqlim hədəflərinə nail olmaq üçün maliyyələşmə ilə bağlı qlobal həmrəyliyin vacibliyini qeyd edib. Bildirilib ki, Azərbaycan "yaşıl enerji"nin inkişafının sürətləndirilməsi və ekoloji təhlükəsizliyin qorunması üzrə beynəlxalq səylərə uğurla rəhbərlik edəcək.

Energetika naziri ABŞ Enerji Departamentinin katibi Cennifer Qranholm ilə də görüşüb.

Nəhəng "yaşıl enerji" dəhlizi projesi - ABS-la əməkdaşlıq imkanları

İlham Şaban: "Azərbaycan yaşıl enerji layihələrinə Vaşinqtondan dəstək alacaq"

P.Şahbazovun daha bir görüşü Dövlət Departamentində ABŞ prezidentinin iqlim üzrə xüsusi nümayəndəsinin müavini Rik Dyuk və ABŞ dövlət katibinin enerji ehtiyatları üzrə köməkçisi Cefri Pyatt ilə olub. ABŞ prezidentinin iqlim üzrə xüsusi nümayəndəsinin müavini Rik Dyuk ilə görüşdə COP-29 tədbirinə sədrliyi dövründə Azərbaycanın "yaşıl enerji" keçidini sürətləndirən kursu, Milli Səviyyədə Müəyyən Olunmuş Təhlükələr (NDC), "yaşıl enerji" dəhlizi üzrə ABŞ ilə əməkdaşlığa dair məsələlər müzakirə edilib.

Məlumatla görə, Azərbaycanın "yaşıl inkişaf"ına nail olmaq məqsədilə qısa müddətdə enerji sahəsində yeni qanunvericilik bazasının yaradıldığı, elektrik enerjisinin bərpa olunan enerjinin payının artırılması və neft-qaz emaliyyatlarının, o cümlədən Səngəçal terminalının karbonsuzlaşdırılması üçün 2027-ci ilədək 8 sənaye miqyaslı elektrik stansiyasının istismara verilməsi bildirilib. Həmçinin Xəzər dənizinin 157 QVt külək enerjisi potensialı əsasında "yaşıl elektrik enerjisi" və "yaşıl qaz"ların ixracı məqsədilə Azərbaycan, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstanı əhatə edən "yaşıl enerji dəhlizi"nin icra olunduğu qeyd edilib. ABŞ ilə bu enerji dəhlizi üzrə əməkdaşlıq imkanları nəzərdən keçirilib. Bundan başqa, SOCAR-ın "Neft və Qazın Dekarbonizasiyası Xartiyası"na (OGDC) qoşulması, məşəldə yandırılma-

sıfıra endirmək, sıfır metana çatmaqla bağlı hədəfləri ölkəmizin iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizə tədbirlərinə sadıqlığının göstəricisi kimi dəyərləndirilib.

ABŞ dövlət katibinin enerji ehtiyatları üzrə köməkçisi Cefri Pyatt ilə görüşdə isə müasir enerji təhlükəsizliyi çağırışları kontekstində Cənub Qaz Dəhlizi kimi enerji təchizatını şəxələndirən infrastrukturun inkişafı əsas müzakirə mövzusu olub. Azərbaycanın hazırda 8 ölkəyə qaz təchiz etdiyi, əlavə qaz tədarükünün Cənub Qaz Dəhlizi ilə yanaşı, "Həmrəylik Halqası"nın ötürücülük gücünün artırılmasını tələb etdiyi qeyd edilib. Cənub Qaz Dəhlizinin birinci mərhələsində olduğu kimi genişləndirilməsi prosesində də ABŞ-ın dəstəyi istiqamətində əməkdaşlıq edilməsi razılaşdırılıb.

Energetika naziri ABŞ prezidentinin xüsusi məsələləri üzrə köməkçisi, Milli Təhlükəsizlik Şurasının iqlim və enerji üzrə baş direktoru Sarah Ladislav ilə görüşdə Cənub Qaz Dəhlizinin inkişafını müzakirə edib. Nazirin X sosial şəbəkəsində hesabında etdiyi paylaşımında görüşdə müzakirə olunan məsələlər barədə məlumat verilib: "Ağ Evdə ABŞ prezidentinin xüsusi məsələləri üzrə köməkçisi, Milli Təhlükəsizlik Şurasının iqlim və enerji üzrə baş direktoru Sarah Ladislav ilə görüşdə CQD-nin inkişafı, Avropaya qaz tədarükünün artırılma-

sı, yaşıl enerji ixracı, metan emissiyalarının azaldılmasını müzakirə etdik".

Göründüyü kimi, P.Şahbazovun ABŞ-a səfəri zamanı Azərbaycanla ABŞ arasında enerji sahəsi üzrə çoxşaxəli əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olunub. Enerji məsələləri üzrə ekspert İlham Şaban bildirir ki, səfər proqramından onun çox əhatəli hazırlandığı açıq hiss olunur: "Energetika nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin okeanın o tayındakı görüşlərinə nəzər salsaq, 2 gündə 4 görüş keçirildiyi, 1 tədbirdə iştirak edildiyini görürük. İlk görüş Dünya Bankının yüksək səviyyəli rəsmisi ilə olub. Görüşdə müzakirə olunan məsələlərdən birincisi Azərbaycanın çoxşaxəli enerji layihələridir. Buna da iki istiqamətdə diqqət yetirilib: ənənəvi enerji, enerji keçidi, enerji səmərəliliyi məsələləri, ikincisi isə Azərbaycanın COP-29-a ev sahibliyi məsələsi. Dünya Bankı Azərbaycana yaşıl enerji keçidi üzrə prosesdə dəstək verəcəyini vəd edib. Görüşdə konkret layihə üçün vəsait ayrılmasından söhbət getməyib. Sonrakı görüşlərdəki müzakirələrdən gəldiyim qənaət budur ki, səfərin əsas məqsədi Azərbaycanın yaşıl enerji keçidi sahəsində hansı işlər görmək istədiyi barədə ABŞ hökumətində dolğun təəvvür formalaşdırmaqdır. Bu zaman əsas diqqət Azərbaycanın nə etdiyi, yaxın və

ortamüddətli dövrdə nə etməyi planlaşdırdığı, planlaşdırılan layihələrin məqsədi, onlardan əldə olunacaq nəticələr barədə ətraflı məlumatların təqdim olunmasına yönəldilib. Eyni zamanda beynəlxalq qurumların Azərbaycanın alternativ enerji istehsalı potensialına dair tədqiqatlarının nəticələri diqqətə çatdırılıb. Bunlar 157 MVt dənizdə külək enerjisi, quruda 30 MVt günəş və külək enerjisi, 10 MVt azad olunan ərazilərdə alternativ enerji istehsalı potensialıdır. Bunları beynəlxalq sahə qurumları hesablayıblar. Azərbaycan 2027-ci ilədək 8 iri bərpa olunan enerji istehsalı stansiyasını işə salacağını bəyan edir. Bunun birini 2023-cü ildə açılıb. 2025-ci ilədək 2 yeni stansiya istifadəyə verilecək: Cəbrayıl BP-nin qurduğu günəş ES, Xızı-Abşeronda Səudiyyə Ərəbistanının ACWA Power şirkətinin qurduğu 240 MVt-lıq külək ES. Növbəti 2 ildə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin "Masdar" şirkəti ilə müqavilələr əsasında qurulacaq 3 stansiya da istifadəyə verilecək. Bundan əlavə, 2024-cü ilin sonunadək işğaldan azad olunmuş ərazilərdə 32 kiçik SES istismar olunacaq. Üstəlik, Sərsəng su anbarındakı stansiyanın gücündən də istifadə olunacaq. Bütün bunları nəzərə alsaq, yaxın 3 ildə Azərbaycanın alternativ mənbələrdən aldığı enerjinin həcmi ən pis halda 3 milyard kVt/saat olacaq".

Ekspert P.Şahbazovun ABŞ-dakı digər görüşlərinə Azərbaycanın enerji bazarındakı yeri və rolu, yaşıl enerji layihələrinin müzakirəsini mühüm hesab edir: "Bu müzakirələr Ağ Evdə keçirilən görüşlərdə də aparılıb. Qarşı tərəf COP-29-la bağlı Azərbaycana öz dəstəyini ifadə edib. "Atlantik Şura"nın təşkil etdiyi müzakirələrdə Azərbaycanda sırf yaşıl enerji keçidi prosesinə cavabdeh olan şəxslər iştirak edib. Azərbaycan ənənəvi enerji mənbəyi rolunu yaşıl enerji mənbəyi roluna keçirir. Bu, qlobal yaşıl keçidlə eyni zamanda baş verir. ABŞ enerji təhlükəsizliyi, enerji əməkdaşlığı sahəsində daim Azərbaycana tam dəstək verib, münasibətlərdəki eniş-yoxuşlar buna təsir etməyib. Rəsmi Bakı da bu dəstəyi həmişə yüksək qiymətləndirib. Azərbaycan belə bir dəstəyin yaşıl enerji layihələrində də olmasını istəyir. Səfərin əsas məqsədi məhz bu dəstəyin əldə olunmasıdır. Verilən açıqlamalardan gəldiyi qənaət budur ki, ABŞ Azərbaycana yaşıl enerji layihələrinin icrasında da dəstəyini əsirgəməyəcək".

□ **Dünya SAKİT, "Yeni Məşavət"**

Ötən ilin 19-20 sentyabrında Azərbaycan Xankəndi və digər ərazilərdə lokal antiterror tədbirləri həyata keçirərək, xarici havadarların dəstəyi ilə burada 30 il ərzində separatizmlə, terrorla məşğul olan qanunsuz rejimi zərərsizləşdirdi.

Cəmi bir gün çəkən əməliyyat tədbirləri nəticəsində ərazi bütövlüyümüz, suverenliyimiz tam bərpa olundu və prosesin gedişində Xankəndi, Ağdərə, Xocalı, Xocavəndin bir hissəsində, Əsgəranda yaşayan ermənilər könüllü olaraq Qarabağı tərk etməyə başladılar. Azərbaycan həm onda bildirmişdi, həm də bu gün bəyan edir ki, dinc şəkildə, vətəndaş olaraq Qarabağa yaşamaq istəyən ermənilərin toxunulmazlığına təminat verilir. Prinsipial mövqe bundan ibarətdir ki, mülki sakinlər istədikləri zaman Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul edib bura gələ bilərlər. Hətta bunun üçün portal da yaradılıb. Yəni Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etmək istəyən şəxs qanunvericiliyə uyğun şəkildə portala müraciət edə bilər. Məsələ burasındadır ki, Ermənistan Azərbaycanın bu humanist addımının qarşılığında portala daxil olmağı yasaqlayıb və Qarabağa qayıtmaq istəyən ermənilər bloklanmış portala daxil olmaqdan məhrumdurlar.

Xatırladaq ki, rəsmi Bakı Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin reintegrasiyası ilə bağlı planını hələ ötən il açıqlayıb. Bu barədə Azərbaycan Prezident Administrasiyası da məlumat yaymışdı. Bildirilir ki, erməni sakinlərin yaşadıkları ərazilərdə idarəetmə Azərbaycan Prezidentinin xüsusi nümayəndəlikləri vasitəsilə həyata keçirilir. Sakinlər xüsusi nümayəndəliklərin işinə cəlb oluna bilərlər. Həmçinin Qarabağda bələdiyyələr formalaşdırılır, sakinlərin vətəndaşlıq məsələləri Azərbaycan qanunvericiliyinə uyğun olaraq, müvafiq prosedurlar əsasında həyata keçirilir, tərk-silah və tərxis prosesi başa çatdırılır, bütün silahlar sakinlərdən yığılır, dini etiqad azadlığı, mədəni və dini abidələrin mühafizəsi təmin olunur, həmçinin erməni dilinin istifadəsinə imkan yaradılır. Çoxsaylı məsələlərdən bəhs olunurdu. Ancaq Azərbaycan ərazilərinə konstitusiyası ilə iddiasını hələ də saxlayan Ermənistan normal münasibətlərin bərqərar olmasını istəmir, bununla bağlı ayrı-ayrı paytaxtların da qarışdırıcılıq niyyətləri ortadadır.

Fakt budur ki, ermənilər indi də xarici havadarları, separat, terror, revanş meyilli qüvvələr Azərbaycan vətəndaşı olaraq Qarabağa dönməyə imkan vermir. Artıq onların yeni sərəmsəmləmələri də peyda olub. "Qarabağ er-

Ermənilərdən yeni sərəmsəmləmə - Qarabağa vətəndaş kimi qayıtmaq istəmirlər

Azərbaycan dövlətinin humanizminə Ermənistandan anormal davranış; ölkəmizin ərazisində yaşamaq haqqına yalnız qanunlarımıza əməl edənlər sahibləne bilər; ekspertlərdən maraqlı açıqlamalar

meniləri Azərbaycan vətəndaşı kimi qayda bilməzlər, bu, sadəcə olaraq, mümkün deyil". Bunu Qarabağın işğal altında olduğu illərdə bölgədə qurulan oyuncaq qurumun "parlament"inin "spikeri" olmuş Artur Tovmasyan jurnalistlərlə söhbətində bildirib. Onun sözlərinə görə, Qarabağ ermənilərinin geri qayıtması üçün beynəlxalq təminatlar lazımdır. Tovmasyanın fikrincə, qarşıda iki yol var: biri "böyük vətənpərvərlik" yolu, digəri isə mövcud realıqları nəzərə almaqdır. "Düşünürəm ki, kimsəyə zərər vermək üçün indiki realıqları rəhbər tutmalıyıq", - Artur Tovmasyan bildirib.

Rusiya xarici işlər nazirinin müavini Mixail Qaluzin bugünə Qarabağ ermənilərinin regionu könüllü tərk etdiyini təsdiqləmişdi. Amma özünəməxsus şəkildə. "Təəssüf ki, Qarabağ ermənilərinin əksəriyyəti regionu tərk edib. Bu, ağır, lakin könüllü seçim olub", - deyən nazir müavini qeyd etmişdi ki, Qarabağda vəziyyət köklü şəkildə dəyişdiyindən, Rusiya sülhməramlılarının orada qalma şərtləri yalnız Azərbaycan tərəfi ilə müzakirə olunur: "Qeyd etmək lazımdır ki, tərəflərlə dialoqumuz konstruktiv xarakter daşıyır. Biz bütün məsələləri tərəflərin məqbul saydığı şəkildə həll edirik".

Rusiya Ermənistanı köç-

müş erməniləri himayə etməklə, vaxtaşırı onlara yardımlar çatdırmaqla əlindəki "kart"dan fürsət düşəndə istifadə etməyə çalışır. Təsədüfi deyil ki, Qarabağdakı hərbi kontingentin missiyasını başa vurmasına il yarımdan bir az artıq vaxt qaldığı dövrdə Rusiya bu mövzuda fəallıq nümayiş etdirir. Kreml öz hərbi mövcudluğunun davamını heç şübhəsiz ki, Qarabağda ermənilərin yaşaması halında görür. Ancaq ermənilər öz xoşları ilə bölgəni tərk edəblərsə, bunu hətta Paşinyan da təsdiqləyib, Azərbaycan onları məcburən qaytara bilməz. Reallığı anlamaq elə də çətin deyil. Beynəlxalq hüquq da bunu deyir: Azərbaycan ərazisində yaşamaq haqqına yalnız qanunlarımıza əməl edənlər sahibləne bilər. Bəs ermənilər son davranışları ilə nə demək istəyir? Onlar başa düşmək istəmir ki, geri qayıtmaları yalnız vətəndaş kimi mümkündür, başqa heç bir variantda Qarabağda yaşamaqları üçün hüquqi əsas yoxdur?

Ermənişünas alim Qafar Çaxmaqlı "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, erməni əhalinin Qarabağa geri dönüşü ilə bağlı Ermənistanın ortaya qoyduğu bir siyasət yoxdur: "Qarabağı könüllü surətdə tərk edən əhali ölkənin müxtəlif yerlərində məskunlaşdırılıb. Bir hissəsi isə - təxminən 30 min

nəfər - Rusiya və başqa yerlərə köç edəblər. Ermənistan cəmiyyəti Qarabağ ermənilərinin geri dönüşündə Rusiya sülhməramlılarının təhlükəsizliklə bağlı verəcəyi qarantıya inanmır və beynəlxalq qarantıya istəyir. Bu istiqamətdə separatçıların da, Ermənistan dövlətinin də istəkləri var. Onlar Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etməyəcəklərini və Kosovo albanları kimi hansısa status alandan sonra Qarabağa geri dönmənin mümkün olduğunu irəli sürürlər. Əlbəttə, belə təhririkçi hərəkət və siyasətdə Qərb dövlət dairələrinin rolu var və Azərbaycanı buna məcbur etmək planı işə salınıb. Bu səbəbdən də Qarabağ ermənilərinin Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul edib, burada yaşama istəkləri yoxdur". **Q.Çaxmaqlı qeyd etdi ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh danışıqları prinsiplərində Qarabağ məsələsi, oradan köçən qaçqınlar məsələsi yoxdur və bu, heç vaxt müzakirə predmeti olmayacaq:** "Əgər ermənilərin müəyyən hissəsi Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul edib geri dönmək qərarı versə, onlar mütləq filtrasiyadan keçməlidir. Vaxtilə burada yaşayan erməni əhalinin Azərbaycanı qarşı cinayətlərdə iştirakı araşdırılmalıdır. Hesab edirəm ki, çox az erməni tapmaq olar ki, 30 il boyunca separatizmin, savaşın,

cinayətlərin iştirakçısı olmasın. Erməni əhalinin böyük əksəriyyəti bu cinayətlərin aşkar edilməsindən çekinir və ona görə də Qarabağa geri gəlmək fikri yoxdur. Ermənilərin və onların havadarlarının bundan sonra da geri dönüşün beynəlxalq təminatı variantı üzərində duracaqları bəlidir. Azərbaycan müəyyən təzyiq mexanizmləri də işə düşə bilər. Amma bizim əlimizdə də Ermənistanı azərbaycanlı əhalinin geri dönüşü ilə bağlı arqumentlər olmalıdır".

Politoloq Məhəmməd Əsədullazadə bu fikirdədir ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında aparılan danışıqlarda Qarabağ ermənilərinin geri qayıtması müzakirə olunmur: "Heç rəsmi İrəvan da bunda maraqlı deyil. Azərbaycanın da əsas tələbi qərbi azərbaycanlıların geri qayıtması prosesidir. Ona görə də Nikol Paşinyan Qarabağdan könüllü köçən ermənilərə Ermənistan vətəndaşlığı verilməsini elan edib. Təbii ki, Qərbin müəyyən mərkəzləri və Rusiyaya bağlı separatçı tör-töküntülər Qarabağ ermənilərinin geri qayıtmasını qaldırır. Azərbaycan da yalnız vətəndaş almaq istəyənlərə icazə verir. Amma separatçı düşüncədə olanlar ermənilərin Azərbaycan vətəndaşlığını istisna edirsə, demək, burada Azərbaycana qarşı yenidən separatizm niy-

yəti var. Həmin qüvvələr çalışır ki, ermənilər qayıtsın və onlara yeni bir status verilsin. Yeni belə absurd fikirdəirlər". **M.Əsədullazadənin fikrincə, ümumiyyətlə, bu məsələ bağlıdır:** "Əlbəttə, İrəvanda bu kimi xəstə təxəyyüldə olanlar baş qaldıracaq. Hesab edirəm ki, ermənilərin vətəndaşlıq almadan qayıtması mümkün olmayacaq. Qeyd edirəm ki, Azərbaycan və Türkiyə regionda yeni bir siyasi nizam yaradıb. Azərbaycan regional gücdür. Ermənistan revanşist və separatçı düşüncə yalnız Ermənistanın dalanda saxlanması ilə nəticələncək. Qarabağ ermənilər üçün qapadılıb. Bu məsələləri ortaya atmaqla Azərbaycana qarşı təzyiq etməyə çalışırlar. Bu da mümkün görünür".

Azad Vətən Partiyasının sədri Akif Nağı da məsələyə prinsipial yanaşma ortaya qoyan ekspertlərimizdən: "Bunlar onsuz da artıq gediblər, amma xislətlərinə uyğun olaraq, Azərbaycan üçün nə qədər mümkündürsə, problem qoyub getmək istəyirlər. Erməni xəstəliyinin bir xüsusiyyəti də var ki, onlara yaxşılıq edənlərə pislilik qarşılıq verib, tərk edirlər. Onların 200 il əvvəl etdiyimiz yaxşılıqlara bu cür cavab vermələrinə də normal baxmalıyıq. Qədim latın məsəli var ki, "abiens abi", "gedirsənsə, bəhanəsiz get" kimi tərcümə edə bilərik. Onlar bu qaydaya əməl edə bilmir, çıxdıqları yerdən mürdarlıq edib, sonra gedirlər. Bu, onların milli xüsusiyyətləridir. Məsələnin siyasi tərəfinə gəldikdə isə, ermənilər bölgəni məqsədlə şəkildə tərk edəblər. Birincisi, bu hadisədən Azərbaycana qarşı təbliğat vasitəsi kimi istifadə etmək istəyirlər. İkincisi, Azərbaycana təzyiq etmək məqsədi olan ölkələr üçün ənənəvi alət rolunu ifadə etmək niyyətindədirlər. Hər iki halda milli maraqlar yox, gəlir əldə etmək istəkləri üstünlük təşkil edir. Qarabağdan qaçan bu "vəzifə" sahiblərinin açıqlamaları həmin məqsəddə xidmət edir. Fikir verdinizsə, bu açıqlamada geri qayıtmaq variantı istisna edilir, realıqla hesablaşmalı olduqları qabardılır. Ermənilər bu günə qədər uydurma "soyqırım" iddialarından pul qazanıblar, indi yeni bir qazanc mənbəyi üçün zəmin hazırlayırlar. "Niyyətin hara, mənzilin də ora" deyimi bunlara aiddir. Pisniyyətlərin gedib çatdığı yer də bəlidir. Onların bu niyyətləri ilə yollarına davam etməsinə mane olmayacaq".

E.PASASOY,
Musavat.com

Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh danışıqları üzrə Brüssel formatının bərpası ilə bağlı Prezident İlham Əliyevdən xahiş etmişdi. Azərbaycan Prezidenti buna etiraz etmədi. Ancaq bundan az sonra Ermənistan sərhəddə təxribat törətdi.

Düzdür, bu təxribatdan sonra sülhə dair müzakirələrin olmayacağına dair açıqlamalar da yoxdur, əksinə, Azərbaycan bəyan edib ki, uyğun bütün formatlarda müzakirələrə hazırdır. Hətta 18 fevralda Azərbaycan XİN iki ölkə arasında birbaşa danışıqların daha səmərəli ola biləcəyinə dair açıqlama verib.

Gələn məlumatlara görə, Şarl Mişel yaxın vaxtlar üçün sülh danışıqları üzrə növbəti görüş təşkil etməyə çalışır və

rə də artıq həmin təklif sahiblərinə, təşəbbüskarlarına inam qalmayıb, eyni zamanda Mişelə.

Əlbəttə, burada Ermənistanın yürütdüyü cığal və qeyri-səmimi siyasət də az rol oynamır. Çünki əvvəl onlar maraqlı olmalı idi ki, bölgədə vəziyyət sabitləşsin, bütün daşlar öz yerinə otursun, iki ölkə arasında normal münasibətlər yaransın. Amma Paşinyan uzun müddət “gizlənqaç” oynayaraq, hər gün özünə bir məkanda həmi axtararaq, kvartalda bir fikir dəyişərək prosesi pozmaq üçün hər şey etdi. Elədi və uduzdu. Üstəlik, təmsil etdiyi dövləti və xalqı da daha pis, kritik vəziyyətə saldı. Təbii ki, bölgəyə sülh lazımdır və həmin sülh təməlli müqaviləyə əsaslanmalıdır. Eyni zamanda uzun illərdən sonra sərhədlər dəqiq parametrlərlə müəyyənəlməlidir, bölgəyə sabitlik gəlməli-

Şarl Mişel yeni görüş təşkil edir? - Paşinyanla danışıqlarının səbəbi...

Ekspertlər deyir ki, indi yalvaran tərəf İrəvan və Brüsseldir; “Azərbaycanı itirmək niyyətində deyillər”

lanması istiqamətində ən müsbət addımlar ola bilər. Məhz bu baxımdan, indi yalvaran tərəf İrəvan və Brüsselidir. Vətən müharibəsindən sonra Azərbaycan Ermənistanla sülh sazişinin bağlanması üçün əlindən gələni etdi. Amma İrəvan Bakının tək-

can tərəfinə qaytarmalı, minalanmış ərazilərin dəqiq xəritələrini rəsmi Bakıya təhvil verməlidir. Bunlar tərəflər arasında etimadı gücləndirəcək nüanslardır. Əks halda, sülh sazişi ilə bağlı Ermənistanın cəhəlləri heç bir nəticə verməyəcək. Düşünürəm ki,

Ankarada tarixi gün - “KAAN” ilk uçuşunu həyata keçirdi

Türk Aerokosmik Sənayesi (TUSAŞ) tərəfindən istehsal edilən milli döyüş təyyarəsi “KAAN” ilk uçuşunu həyata keçirib. Musavat.com xəbər verir ki, Ankara səmasında reallaşan uçuş uğurla başa çatıb.

Qeyd edək ki, təyyarədə ASELSAN tərəfindən hazırlanmış elektron döyüş sistemi və elektro-optik 360 dərəcə müşahidə sistemindən istifadə ediləcək. Eyni zamanda təyyarə səkkiz orta və uzun mənzilli raket daşıya bilər.

bu prosedura start verib. Onunla 20 fevralda Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan arasında telefon danışıqları olub. Ş.Mişel bu barədə X-də yazıb. Tərəflər AB-Ermənistan münasibətlərini və Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşmasını müzakirə ediblər. “Cənubi Qafqaz üçün sülh, sabitlik və rifah gündəliyi AB-nin gündəmində əsas yer tutur”, - AB rəsmisi yazıb. Növbəti görüş hazırlanır və bu zaman hansısa bir çərçivə sazişi imzalanırsa biləmi? Bəs Kremlin bu prosedura reaksiyası necə ola bilər?

Demokratik Maarifçilik Partiyasının sədri, deputat Elşən Musayev sülh təşəbbüskərlərinə inamın qalmadığını bildirdi: “İndiyə qədər sülh haqda danışıqların və sülh formatı təklif edənlərin heç birinin sona qədər səmimi və adekvat davrandığını görməmişik. Həmişə proses hansısa mərhələdə yarımçıq qalıb. Əks hadisələr baş verib. Ona görə

dir, problemlər kökündən həll olmalıdır. Və bu, o zaman mümkün olacaq, reallaşacaq ki, Ermənistan ağıllansın. Amma ağıllanır mı? Təəssüf ki, yox. Elə əsas problem də məhz budur və demək ki, vəziyyətin belə qalmasının, nəticənin hasil olmamasının, bölgədəki bütün ziddiyyətlərin də birbaşa günahkarı və səbəbkarı Ermənistanıdır. Ona görə də düşünürəm ki, Şarl Mişel və digər təşəbbüskərlər ilk növbədə Ermənistanın, onu idarə edənlərin başına ağıl qoymalı və daha sonra sülhün bərqərar olmasına cəhd etməlidir”.

Sabiq deputat, siyasi təhlilçi Sona Əliyeva maraqlı bir fikirlə çıxış etdi. Onun sözlərinə görə, həm Avropa Birliyi, həm də Ermənistan Azərbaycanla sülh müqaviləsinin imzalanması üçün bütün imkanlarını səfərbər edib: “İstər prezidentlər, istərsə də xarici işlər nazirləri səviyyəsində görüşlərin təşkili indiki mərhələdə sülh sazişinin imza-

liflərinə barmaqarası yanaşır. Ötən ilin sentyabrında gərçəkləşən 24 saatlıq antiterror tədbirlərindən sonra vəziyyət dəyişdi. Azərbaycan həm hərbi, həm də siyasi müstəvidə aparıcı tərəfə çevrildi. İndi bütün saatlar Bakının xeyrinə işləyir. İrəvan isə vaxtın və zamanın əleyhinə işləyən tərəfdir. Üstəlik, Avropa Birliyi sülh sazişinin imzalanması məsələsində Rusiyanı oyundan kənarda tutmağa çalışır. Fikrimcə, Qərbin bu istiqamətdəki addımları hər hansı ciddi effekt verməyəcək. Nəticə əldə edilməsə belə, qazanan tərəf Azərbaycan olacaq. Çünki Rusiya Qərbin addımlarından sonra Ermənistanla təzyiqləri artıracaq. Bizim isə çox sadə şərtimiz var: Ermənistan öz konstitusiyasını dəyişməlidir. Azərbaycan və Türkiyəyə olan ərazi iddialarından əl çəkməlidir. Ancaq bundan sonra Bakı ilə İrəvan arasında sülh sazişi imzalanırsa bilər. Eyni zamanda Ermənistan işğal altında saxladığı 8 kəndi də sülh müqaviləsindən öncə Azərbay-

sülh sazişinin imzalanması üçün ən ideal məkən elə Azərbaycan-Ermənistan sərhədi olmalıdır. Avropa Birliyi son zamanlar Azərbaycana münasibətdə heç də səmimi deyil. Avropa Birliyi təzyiq vasitələri ilə rəsmi Bakıya nəyisə diqtə etməyin mümkünsüz olduğunu anlayır, ona görə də Şarl Mişel və başqaları sülh sazişi məsələsində Azərbaycanla xahiş dilində danışıqlardır. Həm Ermənistan, həm də Qərb Azərbaycan-Ermənistan sərhədində yeni eskalasiyadan ehtiyat edir. Amma hər iki tərəf anlamalıdır ki, bizim heç kəsin ərazisində gözümüz yoxdur”.

Siyasi şərhçi Rusif Məmmədsoy Fransa istisna, iri güclərin Azərbaycanı itirmək istəmədiyini söylədi: “Görünən odur ki, Avropa Şurası, ümumilikdə Avropada yaxşı anlaşırlar ki, Azərbaycanla diqtə ilə danışmaq olmaz. Bu səbəbdən də Prezident İlham Əliyevin qələbəsi ilə bağlı dünyanın aparıcı ölkələri təbrik etdi, hətta Almaniya kansleri Olaf

Şolts cənab prezidenti Münhen Təhlükəsizlik Konfransına dəvət etdi. Həmin tədbir zamanı Azərbaycan və Ermənistan rəhbərliyi bir araya gəldi, müzakirə baş tutdu. Bu isə həm də onu deməyə əsas verir ki, Fransanın nə deməsindən asılı olmayaraq bu ölkələr Azərbaycanı itirmək niyyətində deyil. Şarl Mişelin təşəbbüsünə gəlincə isə Brüssel formatı uğurlu format idi və gedişatda müəyyən mənada irəliləyiş qət edilirdi. Bu formatı pozan Fransa rəhbərliyi oldu. Daha sonra Qranadada baş tutması gözlənilən görüşdən Fransaya görə imtina etdik. Çünki Fransanın atdığı addımlar heç bir halda sülhə xidmət etmir, əksinə, bölgədə yeni münaqişənin yaranmasına gətirib çıxarır. Şarl Mişel əgər həqiqətən ciddi nəticə istəyirsə, Azərbaycan və Ermənistan üçün birbaşa, vasitəçi olmadan danışıqlar üçün şərait yaratmalıdır. Əks təqdirdə, Fransa yenə də prosedura müdaxilə edəcəksə, Azərbaycanın mövqeyi bellidir. Digər tərəfdən, hər şey sadəcə danışıqlarla yekunlaşmır. Ortada ciddi, öz həllini gözləyən problemlər hələ də qalmaqdadır. Əvvəla Paşinyan nəhayət ki, ortaya siyasi iradə qoymalı, ciddi, gözle görünən addımlar atmalıdır.

Bununla yanaşı, Avropanın bəzi dairələrinin prosesə müdaxilə imkanları sıfıra endirilməlidir. Şarl Mişel Brüssel formatını bərpa etmək istəyirsə, bu məsələlərlə bağlı şey göstərməlidir və Fransanı mütləq kənarlaşdırmalıdır. Əlbəttə ki, Azərbaycanla Ermənistan arasında yaxın perspektivdə müəyyən səhnələr, yol xəritəsi, çərçivə sazişi imzalanırsa və bunu istisna etmirik. Lakin bölgədə qalıcı sülh üçün bu kifayət deyil. İki ölkə arasında qalıcı sülh o zaman tam təmin ediləcək ki, kommunikasiya xətləri açılacaq, Zəngəzur dəhlizi açılacaq və global layihələr icra ediləcək, yükdaşıma hərəkatı həyata keçəcək. Rusiyanın mövqeyinə gəlincə isə, Rusiya bölgə üçün təhdid olaraq ona görə ki, Ermənistan ordusunda Rusiyanın təsiri çox güclüdür. Əgər Ermənistan səmimidirsə, xüsusilə də sərhəd istiqamətində ciddi nəzarət həyata keçirməlidir. Çünki gedişatdan narazı qalan tərəflər təxribatlara cəhd edə, Azərbaycana qarşı atəş açsın və nəticədə Azərbaycan da bunu misli ilə ödəyə bilər. Yəni yolumuz uzun olsa da addım-addım prosesi irəliyə çəkmək lazımdır”.

□ **Cavanşir ABBASLI,**
“Yeni Müsavat”

Dil bayramı haqda

Zamin HACI
 zaminhaci@gmail.com

"Dilim-dilim olasan, ay dilim, dedim dinmə. Dilim dedi: dinməz idim, dindirdilər dindim mən".

(yanılımac)

"Ana dili ana qədr doğma, əziz və dəyərlidir", - deyə bildiren akademik Rafel Hüseynov ana dilinin saflığının qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsinin önəminə toxunub. O, dilimizi yad ünsürlərdən qorumağın, dilin tədrisi məsələsinə ciddi yanaşmağın zəruriliyini qeyd edib, Beynəlxalq Ana Dili Günü münasibətilə tədbir iştirakçılarını təbrik edib".

Girişdə verdiyim bu uzun sitatı hörmətli akademiya-mızın saytıdan götürmüşəm və nöqtəsinə-vergülünə toxunmadan çap edirəm. Orada dəxi hörmətli Rafael müəllimin adını da niyə "Rafel" şəklində yazıblar, bu haqda hər hansı informasiyam yoxdur. Bəlkə ana dili bayramı münasibətilə akademik öz adını dəyişib azərbaycanca etmək qərarına gəlibdir, bu barədə mənbələrimiz susur.

Sitatın mənasına gələndə, sən demə, dünən Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyində 21 fevral - Beynəlxalq Ana Dili Gününe həsr olunmuş "Mənim ana dilim - mənim kimliyim" adlı ədəbi-bədii tədbir keçirilibdir. Tələbələr şeir deyib, mənislər oxuyub, əl çalıblar, ana dilimizə təriflər söylənib və sairə. O hissə də muzeyin direktoru Rafael müəllimin çıxışından sitat idi. Güman edirəm AŞ PA-da fəaliyyəti donandan sonra Rafael müəllim muzeydə daha aktiv çalışacaqdır. Xalqımıza xeyirli olsun, amin!

Ancaq işin anekdot tərəfləri vardır. Örnək üçün, ana dilimizdə bir cümləsi də tapılmayan Nizami müəllimin adını daşıyan muzeydə ana dilini qutlamaq nə dərəcədə yerinə düşür? Lap hesab edək düşür. Gərək Çingiz Abdullayevi də çağırıb giriş sözünü ona verəydilər. Sadəcə, Rafael müəllimin ana dilimizin saflığına söylədiyi tostda ana dilimiz nə dərəcədədir, bunun özü məni bir az düşündürdü. Mənasını sonra yazaram. İndilik gəlin sayın akademikin çıxışındakı bu cümləyə təkrar göz yetirək: "O, dilimizi yad ünsürlərdən qorumağın, dilin tədrisi məsələsinə ciddi yanaşmağın zəruriliyini qeyd edib, Beynəlxalq Ana Dili Günü münasibətilə tədbir iştirakçılarını təbrik edib".

Bu cümlədə 22 sözdən istifadə edilmişdir və çox təəssüf ki, bu sözlərin yarından çoxu - düz 12 dənəsi alınma sözdür, analarımıza qəti dəxli yoxdur. İnanmırsınızsa, adbaad yazıram: yad - farscadır, ünsür, tədris, məsələ, ciddi, zəruri, qeyd, beynəlxalq, münasibət, tədbir, iştirak, təbrik isə ərəbcədən gələn sözlərdir. Qalan 10 sözdən isə "dil" sözü cümlədə 3 dəfə təkrarlandığı üçün əslində bu 22 sözlük cümlədə ana dilimizdə cəmi 7 söz var!

İndi mən sizdən soruşuram: belə ana dili olarmı? Mənim anam ərəb və ya fars qızı (bütün ərəb və fars analara hörmətimlə) deyil. Bu cümlədəki "azərbaycan dili" sözlərini də mənə o öyrətməyib, dərslik və sairə kitablardan oxumuşam. Mən anamla danışanda heç vaxt "tədris", "beynəlxalq", "ünsür", "münasibət" tipli ürkə bulandırıcı (orfoepiyasına görə) sözlər işlətməmişəm. Fikirləşib bəlkə yerinə sözlər taparam, ancaq niyə mən? Bu iş üçün dövlətdən pul alan çoxlu idarələr var. Hətta dil komissiyası da olmalıdır. Əziz yoldaşlar, əgər biz dilimizdə islahat aparmasaq, bu dilin axırı yoxdur.

Məktəblilərin oxuduğu mətni anlamadığını hətta təhsil naziri etiraf etmişdi. Haqlı olaraq. Belə dili necə anlayan? Bu saxta, süni, qurama dildir. "Ədəbi dil" adıyla zorla xalqın ağzına soxmağa çalışırıq, xalq da istəmir, çünki onun belə dili yoxdur. Yazmaq istədiyim mənə bu idi.

Gürcüstan parlamentinin Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı (AŞ PA) nümayəndə heyətinin rəhbəri Givi Mikanadze AŞ PA sədri Teodoros Rusopulosla məktub ünvanlayıb.

Milli Məclisin Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbə-sindən bildirilib ki, məktubda AŞ PA-nın sessiyası zamanı Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin nümayəndə heyətinin səlahiyyətlərinin ratifikasiya edilməsi barədə qəbul edilmiş qətnaməyə toxunulur.

Qeyd olunur ki, bu cür sərt qərarlar AŞ PA-nın Azərbaycanla və Cənubi Qafqazla gələcək münasibətləri, eləcə də AŞ PA-nın özünün gələcəyi üçün mümkün olan mənfi nəticələr əsaslı şəkildə müzakirə edilmədən və təhlil olunmadan qəbul edilir. Bu isə narahatlıq doğurur.

Gürcüstanın qurumdakı nümayəndə heyətinin rəhbəri hesab edir ki, bu qətnamə AŞ PA çərçivəsində Azərbaycanla gələcək əməkdaşlığı və fikir mübadiləsini mümkünəşür edir. Bu, AŞ PA-nın Cənubi Qafqaz regionu ilə qarşılıqlı fəaliyyətinə də mənfi təsir göstərəcək.

Üstəlik, bu qərar Avropa Şurasının dialoq və əməkdaşlıq üçün vacib platforma kimi missiyasına və nüfuzuna da xələl gətirir. Bu qətnamə Avropa Şurasının dəyər və öhdəliklərinin ruhuna zidd olmaqla yanaşı, daha çox qütbləşməyə səbəb ola və AŞ PA-ya üzv dövlətlər arasında xüsusilə dəyərli olan etimad əsaslı əməkdaşlığa xələl gətirə bilər.

G.Mikanadze yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası nümayəndə heyətinin səlahiyyətlərinin ratifikasiya edilməməsi barədə qərarın zərərli nəticələrinin qarşısını almaq üçün bu qətnamənin yenidən nəzərdən keçirilməsinə çağırır.

Məktubun sonunda bu qətnamənin ləğvinin Avropa Şurasının maraqlarına xidmət edəcəyinə əminlik ifadə olunur.

Gürcüstanın bu jestini Bakı necə qiymətləndirir? Əgər AŞ PA Gürcüstanın müraciətinə reaksiya verib, Azərbaycanla bağlı səhvini düzəldərsə, nümayəndə heyətimiz dondurduğu fəaliyyətini aktivləşdirəcəkmi, qurumla əməkdaşlıq bərpa olunacaqmı?

AŞ PA Gürcüstanın müraciətinə hansı reaksiyanı verəcək - rəylər

Azərbaycan nümayəndə heyətinin şərti var; "Yanlış qərarlarını dəyişməlidirlər"

Azərbaycanın Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı nümayəndə heyətinin üzvü Asim Mollazadə "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, AŞ PA rəhbərliyinə Gürcüstanla yanaşı, Serbiya, Türkiyə və Ukrayna tərəfindən də müraciət ünvanlanıb. Təbii ki, həmin dövlətlərin addımları bizim tərəfimizdən müsbət qarşılanır. Avropa Şurasının üzvü olan bu dövlətlərin müraciətləri də bir daha göstərir ki, AŞ PA çox ciddi səhvə yol verib: "Ona görə də AŞ PA bu səhvi düzəltməlidir, yanlış qərarlarını dəyişməlidir. Bundan sonra isə Azərbaycan AŞ PA-nın işində iştirak etmək üçün qayıdacaq-ı düşünməli".

AŞ PA-da nümayəndə heyətinin üzvü Fazil Mustafadə isə qeyd etdi ki, həm Gürcüstanın, həm Türkiyənin müraciəti Avropa Şurasının qəbul elədiyi qərarın heç bir hüquqi əsasının olmadığını göstərir. Həmin qərar sırf siyasi məqsədlərlə qəbul olunub, Azərbaycana təzyiq göstərmək vasitəsi kimi düşünüldü. Lakin bununla heç bir halda Azərbaycana təzyiq göstərməyin mümkünsüzlüyü artıq bəllidir: "Gürcüstan nümayəndə heyətinin rəhbəri də buna işarə edib ki, Azərbaycan nümayəndə heyəti ilə

bağlı verilmiş qərar ədalət-siz qərardır və Avropa Şurasının özünə zərər vurur. Türkiyə və Serbiya nümayəndə heyətlərinin də müraciətləri onu göstərir ki, get-gedə bu cür müraciətlərin sayı artacaq. Çünki Azərbaycan nümayəndə heyətinə qarşı qərarın yanlış qərar olduğunu artıq öz-ləri də dərk edirlər. Azərbaycan üçün ciddi fərq etməz, biz Avropa məkanına inteqrasiyaya normal yanaşırıq, amma bunu həyatı əhəmiyyətli məsələ kimi görmürük. Avropa özü maraqlı olmalıdır ki, unikal bir cəmiyyət modelinə sahib olan, həm Şərq, İslam, həm də Avropa dəyərlərini özündə ehtiva eləyən bir dövlətlə yüksək səviyyədə münasibət qura bilsinlər. Ona görə də öncə Avropa Şurası səhvini düzəltmə, digər məsələlər müzakirə oluna bilər".

Demokratiya və İnsan Hüquqları Komitəsinin sədri Çingiz Qənizadə isə bildirdi ki, Gürcüstan parlamentinin AŞ PA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbərinin AŞ PA sədrinə Azərbaycan nümayəndə heyəti ilə bağlı müraciəti müsbət dəyərləndirilməli addımdır. Bu addım həm Azərbaycan-Gürcüstan dostluq münasibətlərinin ruhuna uyğun rəmzidir. Bundan öncə isə qardaş

Türkiyə dövlətinin Böyük Millət Məclisinin AŞ PA-dakı nümayəndə heyəti belə bir müraciət ünvanlayıb: "Eyni zamanda dost Serbiya dövlətindən də analoji addımın şahidi olduq. Yəqin ki, digər dövlətlərin nümayəndə heyətlərinin də bu cür ədalətli mövqə nümayiş etdirəcəyinin şahidi ola bilərik. AŞ PA hesab edirəm ki, əslində ilk gündən səhv etdiyini başa düşür. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, orada çox ciddi formalaşmış erməniperəst lobbilər var və onlar AŞ PA-dan kənardakı qüvvələrə daha çox xidmət edirlər, kənardan verilən tapşırıqları icra edirlər. Ona görə də Gürcüstan və bir neçə dövlətin məlum müraciətlərindən də nəticə çıxarıb AŞ PA rəhbərliyinin yanlış qərarını tezliklə ləğv edəcəyini real görmürəm. Amma tamamilə istisna da etmirəm. Çünki hər şey ola bilər. Çünki Azərbaycan Avropa Şurasına daha çox lazımdır, nəinki Avropa Şurası Azərbaycana. Əgər Avropa Şurası nüfuzunu doğrudan da bərpa etmək istəyirsə, Azərbaycan nümayəndə heyəti ilə bağlı verilmiş yanlış qərara yenidən baxıb qərar dəyişdirməlidir. Bu addımı atarlarsa, yəqin ki, Azərbaycan tərəfi də gərəkən reaksiyanı verər".

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
 "Yeni Müsavat"

Prezidentin Ankaradan verdiyi mesajlar - hamı öz payına düşəni götürdü...

Murad Sadəddinov: "Bəyanatlar da göstərdi ki, Türkiyə və Azərbaycanın prioriteti məhz Türk Dövlətləri Təşkilatının güclənməsi və dünya siyasətində söz sahibinə çevrilməsidir"

Prezident İlham Əliyev fevralın 19-da Türkiyənin paytaxtı Ankarada rəsmi səfəri zamanı həm bölgə, həm global anlamda mühüm mesajlar verib, yaxın perspektivə dair proseslərin konturlarını açıqlayıb.

Dövlət başçısının "Türkiyə-Azərbaycan birliyi təkcə bölgə üçün deyil, Avrasiya üçün önəmli amilə çevrilib. Azərbaycan və Türkiyə xalqları əcdadların bütün ənənələrinə sadıqdır" bəyanatı xüsusi önəm kəsb edir.

O, həmçinin deyib: "Türkiyə bu gün dünya miqyasında söz sahibidir. Təkcə bölgəmizdə deyil, dünya miqyasında bir çox məsələlər Türkiyənin mövqeyindən asılıdır. Türkiyə bölgəmizdə əmin-amanlığın, sülhün və işbirliyinin qarantıdır. Azərbaycan Türkiyənin uğurlarına öz uğurları kimi sevinir. Türkiyənin güclü sənaye potensialı, güclü iqtisadiyyatı, o cümlədən hərbi gücü Türk dünyasına mənsub olan hər bir insanı sevindirir"...

"Bu gün Müttəfiqlik Bəyannaməsini əsas götürərək biz bütün məsələlərdə bir yerdəyik, bir nöqtəyə vururuq. Biz öz gücümüzə güc qatırıq və Türk dünyasının birləşməsi, ortağ köklərə sahib olan xalqların bir arada olması Türk Dövlətləri Təşkilatının hər bir üzvünü gücləndirəcək", - deyir

Azərbaycanın Türkiyə ilə birgə layihələri haqda qeydləri də olduqca mühümdür. Sitat: "Bizim birgə həyata keçirdiyimiz layihələr kifayət qədər çoxdur. Nəqliyyat, enerji layihələri bizim sərhədlərimizdən kənarda da artıq önəmli rol oynayır. Enerji və nəqliyyat təhlükəsizliyi bu gün dünya gündəliyinin ön sıralarında olan mövzulardır... Əməkdaşlığımızın birisi də hərbi sahədə işbirliyi. Bizim ordularımız bir yumruq anlamına gəlib, hər il ən azı 10 hərbi təlim həm Türkiyədə, həm Azərbaycanda keçirilir və beləliklə, bizim hərbi gücümüz daha da artır... İkinci Qarabağ savaşı və ondan sonra düz 5 ay əvvəl keçirdiyimiz antiterror əməliyyatı bir daha onu göstərdi ki, Türkiyənin ordu modeli Azərbaycanda artıq tam oturub. Qarabağda keçirilmiş antiterror əməliyyatı ölkəmizin suverenliyini tam təsdiqləmişdir, artıq bölcü, separatçı qüvvələrə Azərbaycan ərazisində

yer yoxdur və bundan sonra heç vaxt olmayacaq. Müdafiə sənayesi sahəsində yeni imkanlar açılıb. Birgə istehsalla əlaqədar konkret planlar mövcuddur. Bu planlar gerçəkləşdikdə ictimaiyyət də bundan xəbərdar olacaq. Təhsillə bağlı önəmli anlaşma imzalanmışdır. Bu, gələcəyə yönəlmiş təşəbbüsdür. Çünki bizim gənc nəsil həm Türkiyədə, həm Azərbaycanda qardaşlıq, müttəfiqlik, ortağ dəyərlər prinsipləri əsasında tərbiyə almalıdır, bizim milli-mənəvi dəyərlərimizə sadıq olmalıdır, yad təsirdən uzaq olmalıdır, bilikli, savadlı vətənpərvər insanlar olmalıdır. Türkiyə-Azərbaycan Universitetinin yaradılması, sadəcə olaraq, təhsil məsələsi deyil. Bu, bizim birliyimizin gücləndirilməsi, yaxın gələcəkdə bu universitet antiterror əməliyyatı bir daha onu göstərdi ki, Türkiyənin ordu modeli Azərbaycanda artıq tam oturub. Qarabağda keçirilmiş antiterror əməliyyatı ölkəmizin suverenliyini tam təsdiqləmişdir, artıq bölcü, separatçı qüvvələrə Azərbaycan ərazisində

Xüsusilə Türk Dövlətləri Təşkilatı, türk birliyi, Türkiyə-Azərbaycan müttəfiqliyi ilə bağlı Prezident İlham Əliyevin, həm də Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın

dedikləri həm də global güclərə mesaj idimi? Bu açıqlamalar regional proseslərə dair xəbərdarlıq da sayılmalıdır?

Politoloq Murad Sadəddinov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Azərbaycanın xarici siyasətində türk dövlətləri amilinin prioritet olması ilə bağlı Ankara səfərindən öncə 14 fevralda andıçmə mərasimindəki nitqində mesajlar vermişdi: "Prezident bəyan elədi ki, bizim üçün prioritet Türk Dövlətləri Təşkilatıdır. Hətta İlham Əliyev türk dövlətlərinin

Prezident: "İqlim dəyişmələrinin təsirləri artıq həyatın bütün sahələrində özünü büruzə verir"

"Hazırda hökm sürən iqlim dəyişmələri planetimizi təhdid edən başlıca problemlər sırasında yer almaqdadır".

APA xəbər verir ki, bu fikirlər Prezident İlham Əliyevin İstanbulda keçirilən 27-ci Avrasiya İqtisadi Zirvə toplantısının iştirakçılarına məktubunda yer alıb.

Dövlət başçısı iqlim dəyişmələrinin təsirlərinin artıq həyatın bütün sahələrində özünü büruzə verdiyini əlavə edib: "Azərbaycan iqlim dəyişmələri ilə mübarizə məsələlərinə böyük diqqət ayırır, onun mənfi fəsadlarının azaldılması üçün birgə fəaliyyətin təmin olunması istiqamətində səylər göstərir. Təsədüfi deyil ki, dünyada ən mötəbər beynəlxalq tədbirlərdən biri olan BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) bütün ölkələrin yekdil qərarı ilə 2024-cü ildə məhz Azərbaycanda keçiriləcəkdir".

da ticarət həcmnin ilk dəfə 7.5 milyard dollara qədər yüksəldiyini söylədi və hədəfin 15 milyard dollar olduğunu dedi. Şuşa Bəyannaməsinin ortaya qoyduğu ruhla yola davam ediləcəyi, Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində əməkdaşlığın daha da gücləndiriləcəyi söyləndi. Türkiyə və Azərbaycan prezidentlərinin Ankarada səsləndirdiyi bəyanatlar bir daha dünyaya və bütün türk xalqlarına belə bir mesaj oldu ki, qarşıya qoyduğumuz hədəflərə çatmaqda qərarlıyıq. Bu ilin yayında Şuşa şəhərində Türk Dövlətləri Təşkilatının zirvə toplantısının keçirilməsi qərarının verilməsi də beynəlxalq aləmə çox ciddi mesajdır. Artıq türk dövlətlərinin rəhbərləri gələcək fəaliyyətlə bağlı müzakirələri və qərarları məhz Şuşada həyata keçirmiş olacaqlar. Bu, çox böyük bir anlam daşıyır. Bu, həm də bir sıra dövlətlərə və qüvvələrə xəbərdarlıq xarakterli mesaj olacaq. Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Prezidentinin Şuşada keçiriləcək zirvə toplantısına dəvət olunmasının bəyan edilməsi də bir mesajdır. Bəyan edilir ki, kiçik necə mövqedə olmasından asılı olmayaraq

Türk Dövlətləri Təşkilatı Şimali Kipri dövlət olaraq tanıyır".

Politoloq qeyd etdi ki, Şuşa Bəyannaməsinin də Ankaradan xüsusi xatırladılması Azərbaycan qarşı olan güclərə bir xəbərdarlıq idi: "Bir sözlə, Ankara səfərində verilən bəyanatlar da göstərdi ki, Türkiyə və Azərbaycanın prioriteti məhz Türk Dövlətləri Təşkilatının güclənməsi və dünya siyasətində söz sahibinə çevrilməsidir. Bunun üçün bir çox mühüm istiqamətlər üzrə işlər həyata keçirilməkdədir. Təhlükəsizlik və hərbi əməkdaşlıq sahələrində yeni fəaliyyət həyata keçiriləcək. Bir hissəsi orta Asiya regionunda, bir hissəsi Cənubi Qafqazda bir hissəsi isə Avropada yerləşən böyük bir miqyası özündə əhatə edən bir güclü ittifaq-qurum formalaşması qarşıya hədəf qoyulub. Böyük bir hərbi-siyasi ittifaqın formalaşması üçün türk dövlətlərinin imkanları var. Ankarada çıxışında bütün imkanların, resursların olduğunu Prezident İlham Əliyev ayrı-ayrı istiqamətlər üzrə mükəmməl ifadə etdi. Böyük resursları olan bir təşkilatla-ittifaqla dünya he-sablaşmalıdır".

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Müsavat"

Hakim olmaq üçün 30 yaş tələbi götürülür - hüquqşünasların fikirləri haçalanır

Əkrəm Həsənov: "18 yaşından etibarən hər kəs dövlət başçısı, deputat ola bilərsə, nəyə görə 25 yaşında hakim olmasın?"

Xəyal Bəşirov: "Taleyüklü qərarlar vermək üçün hakimlər kifayət qədər təcrübəyə sahib olmalıdır"

Hakim vəzifəsinə namizədlər üçün 30 yaş tələbi ləğv edilir. "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanuna təklif edilən dəyişiklikdə yaş senzi aradan qaldırılır.

Layihəyə əsasən, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 126-cı maddəsinin birinci hissəsinə uyğun olaraq seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik olan, ali hüquq təhsilli, hüquqşünas ixtisası üzrə 5 ildən artıq işləyən Azərbaycan Respublikası vətəndaşları hakim ola biləcəklər.

Qeyd edək ki, qüvvədə olan qanuna əsasən, yaşı 30-dan aşağı olmayan, seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik olan, ali hüquq təhsilli, hüquqşünas ixtisası üzrə 5 ildən artıq işləyən Azərbaycan Respublikası vətəndaşları hakim ola bilərlər.

Ancaq hüquqşünasların bununla bağlı fikirləri birmənalı deyil. Dövlət adından hökm, qərar, qətnamə çıxaran şəxsin kifayət qədər böyük təcrübəyə malik olması

nın vacibliyi vurğulanır, önə çəkilir.

Xatırladaq ki, 2023-cü il iyulun 25-də Prezident İlham Əliyev "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında" Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanunu təsdiqləyib. Dəyişikliyə əsasən, Konstitusiyaya Məhkəməsinin hakimlərinə aid yaş senzi ilə bağlı məhdudiyyət aradan qaldırılıb. Dəyişiklik-

lər mövcud normaların qanunvericilik sistemində uyğunlaşdırılması və təkmilləşdirilməsi məqsədilə hazırlanıb.

Qanunun 11.1-ci maddəsindən yaşı 30-dan aşağı olmayan sözləri çıxarılıb.

32-ci və 34-cü maddələrdəki dəyişikliklər Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən sorğu və şikayətlərə baxılması şərtlərinin dəqiqləşdirilməsini, 35-ci maddəyə edilən dəyişiklik isə Konstitusiyaya Məhkəməsinə verilən sorğu, müraciət və ya şikayətlərə qoşulan sənədlərin siyahısına sorğu və müraciətlərlə əlaqədar şərh edilməsi xahiş olunan normativ hüquqi aktın surətinin əlavə edilməsini nəzərdə tutur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin III hissəsinin 4-cü bəndində nəzərdə tutulmuş məsələyə dair Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (Ombudsmanın) sorğusuna Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən baxılmasına barəsində sorğu verilən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və ya qanunlarına uyğun olmayan normativ hüquqi akta əsaslandığı hallarda yol verilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin III hissəsinin 4-cü bəndində nəzərdə tutulmuş məsələyə dair şikayətə Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən baxılmasına barə-

sində şikayət edilən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və ya qanunlarına uyğun olmayan normativ hüquqi akta əsaslandığı hallarda yol verilir.

Qeyd edək ki, qanunun bundan əvvəlki variantına əsasən Konstitusiyanın 126-cı maddəsinin I hissəsinə uyğun olaraq yaşı 30-dan aşağı olmayan, seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik olan, ali hüquq təhsilli və hüquqşünas ixtisası üzrə 5 ildən artıq işləyən Azərbaycan vətəndaşı Konstitusiyaya Məhkəməsinin hakimi ola bilərdi.

Konstitusiyanın 126-cı maddəsinin II hissəsinə uyğun olaraq Konstitusiyaya Məhkəməsinin hakimləri heç bir başqa seçkilə və təyinatlı vəzifə tuta bilməzlər, elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətinə başqa heç bir sahibkarlıq, kommersiya və digər ödənişli fəaliyyətlə məşğul ola bilməzlər, siyasi fəaliyyətlə məşğul ola bilməz və siyasi partiyalara üzv ola bilməzlər, əmək haqqından, habelə elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətinə görə aldığı vəsaitdən başqa məvacib ala bilməzlər.

Qeyd edək ki, Gürcüstanda hakim olmaq üçün minimal yaş limiti 30, Rusiyada isə 25 yaşıdır. Qardaş ölkə Türkiyədə hakim olmazdan əvvəl 3 illik hakim köməkçiliyi müddəti keçmək lazımdır ki, köməkçi olmaq üçün yaş limiti 35 yaş-

dan aşağıdır. Hakimlik dərəcələri isə 2 ildən bir artırılır.

Hüquqşünas Əkrəm Həsənov "Yeni Müsavat"a şərhində sözügedən dəyişikliyin lehinə olduğunu bildirdi:

"Azərbaycanda 2016-cı ildə konstitusiyaya dəyişiklik edəndə əksər vəzifələr üçün yaş senzini götürdülər, yalnız hakimlər qalmışdı. Ardıcılıq nöqtə-nəzərdən bu lazımlı addımdır. Staj məsələsinə nəzər almaq lazımdır. Hakim vəzifəsinə ali hüquqi təhsili olan şəxs təyin oluna bilər. Bu da o deməkdir ki, insan ən təzi 20 yaşında ali hüquq təhsili əldə etməyə başlayır, bundan sonra 5 il də stajı olmalıdır. Belə çıxır ki, əgər 25 yaşından tez mümkün deyilsə, 30 yaşa qədər 5 yaş fərq var. Buna görə də mən yaş məsələsində elə də problem görmürəm. Qanunvericiliyə görə, 18 yaşından etibarən hər kəs dövlət başçısı, deputat ola bilərsə, nəyə görə 25 yaşında hakim olmasın? Düşünürəm ki, sırf yaş məsələsində heç bir problem yoxdur".

Ə.Həsənovun fikrincə, əsas problemlərdən biri bəzi hüquqşünasların hələ tələbə dövründə işləməyə başlamasıdır: "Hesab edirəm ki, tələbə dövründə qazanın stajı tanımaq olmaz. Axı o, hələ tələbədir. Heç olmasa, 5 illik hüquq stajı dedikdə diplomu əldə etdikdən sonrakı dövr nəzərə alınmalıdır. Buna baxmayaraq, əmək kitabçasında hüquqşünas yazılanlar var. Bu kimi halların qarşısını almaq şərtlə yaş senzinin əleyhinə deyiləm. O ki qaldı hakimlərin daha təcrübəli olması məsələsinə, təbii ki, gənc insanlar daha çılğın, emosionaldır. Ən müasir elmi tədqiqatlar göstərir ki, faktiki yetkinlik yaşı elə 25 yaşıdır. Qanunda 18 yaş yazılsa da, bioloji baxımdan yeniyetməlik dövrü məhz 25 yaşında bitir. Əvvəlki kimi tez bitmir. Bunun xeyli səbəbi var: fizioloji, psixoloji və s. Əslində bu aydın görünür. Təxminən 20-30 il əvvəl 20 yaşında gənc kifayət qədər yetkin idi. Hazırda isə 22 yaşında gənclərin hələ də böyümədiyini görürük. Bu re-

allıq bütün dünyada nəzərə çarpır. Azərbaycan nümunəsində 25, ya 30 yaş arasında elə də çox fərq yoxdur. Dünya təcrübəsində gənc yaşında kifayət qədər bilikli, savadlı hakimlər olub. Yaşlı hakimlər arasında da fəaliyyəti uğurlu olmayanlar var".

Siyasi və Hüquqi Strateji Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Xəyal Bəşirov isə "Yeni Müsavat"a açıqlamasında 30 yaş senzinin aradan qaldırılmasının o qədər də uğurlu qərar olmadığını qeyd etdi: "Dünya təcrübəsində hakimlər üçün 30 yaş senzi tətbiq olunur. Hüquqşünas ixtisasına malik olub müxtəlif istiqamətlərdə polis, prokurorluq və s. sahədə fəaliyyət göstərən şəxslər var. Amma hakimlik elə sahədir ki, insanın, onun mülkiyyətinin taleyi həll olunur, yeni taleyüklü qərarlar verilməlidir. Bu cür qərarlar vermək üçün hakimlər kifayət qədər təcrübəyə, düşüncəyə və bir sıra digər göstəricilərə sahib olmalıdırlar. Dəyişikliyə əsasən, 5 ildən artıq işləyən şəxslər hakim ola biləcəklər. Axı ali hüquq təhsilinə malik olan kimi təcrübə yığmağa başlamaq olar. Elə hüquqşünas var ki, 4 il təcrübə ilə hakimlik imtahanına qəbul edilir. İmtahan mərhələlərini keçənə qədər 5 il tamam olur. Belə olan halda 25 yaşında hakim təyin oluna bilər. Bu isə insanların müqəddəratını həll etmək üçün kifayət qədər yaş deyil. Hesab edirəm ki, 30 yaş tələbinin ləğv olunması özünü doğrultmayacaq".

X.Bəşirov düşünür ki, hakimlərin şəxsi keyfiyyətləri də yoxlanmalıdır: "Bəzən hakimlərin adları müxtəlif cinayətlərin törədilməsi, qanuna və hüquqazidd əməllər, xoşagəlməz hallarda hallanır. Bu da birbaşa şəxsi keyfiyyətlərlə bağlı problemlərdən irəli gəlir. Təəssüf ki, Azərbaycanda hakimlərin şəxsi keyfiyyətləri yoxlanılmır. Bir çox halda hakimlərin ekseriyyətinin ailə məsələlərində problemlər yaşadığını görürük. Bu o deməkdir ki, ailə quran şəxslər müdrikdir, təcrübəlidir. Amma ailə qurmayan, yaxud bir neçə dəfə boşanmış şəxslərin hakim təyin olunmasına yol verilir. Bu da ondan irəli gəlir ki, araşdırma aparılmır. Dünyada hakimlərin şəxsi keyfiyyətlərinin ciddi şəkildə yoxlandığı ölkələr var. Fikrimcə, hakimliyə namizədlər üçün nəzərdə tutulan imtahan mərhələlərindən, yaxud yoxlamalardan biri şəxsi keyfiyyətlərlə bağlı olmalıdır. Hakim statusu cəmiyyətdə ən önəmli statuslardan biri olduğu üçün bu dəyişikliklərin olması daha məqsədəuyğun olar".

■ Nigar HƏSƏNLİ, "Yeni Müsavat"

Taksilərə buraxılış vəsiqəsi barədə məlumatlar DYP sistemində ötürüləcək

Taksilərə buraxılış vəsiqəsi barədə məlumatlar Yol Polisi İdarəsinin sistemində ötürüləcək.

APA-nın xəbərinə görə, bu, Prezident İlham Əliyevin bu gün imzaladığı fərmanla "Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsinin mərkəzi informasiya sistemi haqqında Əsasnamə"yə edilən dəyişiklikdə əksini tapıb.

Əlaqəli fəaliyyət çərçivəsində ölkədaxili sifarişli daşımalara buraxılış vəsiqəsi və taksi minik avtomobilləri ilə sənişin daşımalarına buraxılış vəsiqəsi barədə məlumatlar Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsinin mərkəzi informasiya sistemində təqdim ediləcək.

Türkiyə Milli Kəşfiyyat Təşkilatı (MİT) Fransa Kəşfiyyat İdarəsinin Türkiyədəki fəaliyyətini ifşa edib. Bir ildir Fransa Kəşfiyyat Xidməti üçün casusluq etdiyi müəyyən edilən 3 nəfər saxlanılıb. Casuslar arasında olan Ahmet Kati və digər 2 şəxs Fransa Kəşfiyyat Xidmətinin xəbərdarlığından sonra Türkiyəni tərk edərkən MİT və İstanbul polisi tərəfindən keçirilən əməliyyatla saxlanılıb. Casuslar həbs edilərək həbsxanaya göndərilib. “Yeni Müsavat” qeyd edir ki, Fransanın casus şəbəkəsi vasitəsilə hansısa siyasət həyata keçirmək planları bir sıra ölkələrdə, o cümlədən Azərbaycanda da ifşa olunub. Azərbaycanda casusluğa cəlb edilmiş şirkət rəhbəri bir müddət öncə qandallanıb. Fransa Xarici Kəşfiyyat Baş İdarəsinin Azərbaycanda apardığı casusluq fəaliyyətinə görə həbs olunmuş şəxslərdən birinin kimliyi məlum olub. Onun adı Martin Ryandır.

Martin Ryan dekabrın 4-də Bakıda həbs edilib. “Merkoroma” MMC-nin baş direktoru Martin Ryan casusluqda ittiham olunur. O, onu məxfi əməkdaşlığa məcbur edən, sonradan Bakıdan qovulmuş Fransanın 2 DGSE (Xarici Kəşfiyyat Baş İdarəsi) agentləri tərəfindən istifadə (manipulyasiya) edilib. Daha əvvəl Qərb mətbuatında yayılmış məlumatlara əsasən, Azərbaycan Respublikası Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin 2023-cü il dekabr ayının əvvəlində həyata keçirdiyi araşdırmalar və həbslər nəticəsində Ukrayna, Moldova, Gürcüstan, Azərbaycan, Şərqi Avropa, Yaxın Şərq və Mərkəzi Asiyaın bir sıra ölkələrində müxtəlif əməliyyatlarla cəlb edilmiş Fransa xüsusi xidmət orqanlarının geniş agentura şəbəkəsi Azərbaycanda ifşa olunub. Son olaraq Fransanın 3 casusunun da Türkiyədə ələ keçməsi ondan xəbər verir ki, Fransa daha çox türk dövlətlərində, xüsusən Azərbaycan və Türkiyədə hansısa əybəcər fəaliyyət həyata keçirmək planları qurub və bundan hələ dəşinməyib. Paris casusları nə axtarır, nəyə nail olmaq istəyirlər? Bu siyasət Fransaya nə vəd edir?

2023-cü il dekabr ayının 20-də Fransa prezidenti Emmanuel Makron Fransa Xarici Təhlükəsizlik Baş İdarəsinin (DGSE) rəisi Bernar Emyeni vəzifəsindən azad edib. Daxili Təhlükəsizlik Baş İdarəsinə (DGSİ) rəhbərlik etmiş Nikolas Lerner isə Xarici Kəşfiyyat strukturuna yeni rəhbər təyin edilib. Təhlilçilərin qənaətinə görə, Fransanın anti-Azərbaycan mövqeyinin, hətta Azərbaycanda casus şəbəkəsi yaratmağa qədər getməsinin arxasında rəsmi Bakının tutduğu mövqe, Fransanın kolonial siyasətinə qarşı çıxması, bununla bağlı beynəlxalq tədbirlər keçirməsidir. Ehtimal etmək olar ki, onun casus şəbəkəsi topladığı məlumatları Ermənistana ötürmək niyyəti güdüb.

Azərbaycanda ifşa olunan şəbəkə Ukrayna, Moldova, Gürcüstan, Azərbaycan, Şərqi Avropa, Yaxın Şərq və Mərkəzi Asiyaın bir sıra ölkələrində müxtəlif məqsədli əməliyyatlar icra edib. “Trend”in məlumatına görə, agentura şəbəkəsi Fransa səfiriylə daxilində fəaliyyət göstərib. Onlar bir sıra ölkələrin nümayəndələri ilə bağlı kəşfiyyat aparıblar. Şəbəkə regionda yeni məqsədlər formalaşdırmaqla təsir dairəsini genişləndirməyə çalışıb. Şəbəkəyə daxil olan üzvlərin bir çoxu əvvəllər və ya indi Azərbaycanda xidmət edib, bəziləri isə müxtəlif ölkələrdə və nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarda çalışırlar. Həmçinin Türkiyədə də oxşar casus şəbəkəsi mövcud olub. Faktiki olaraq, Makron və Fransa xüsusi xidmət orqanları iki qarşılıqlı əlaqədə hansısa kəşfiyyat xarakterli addımlar atmaq, “şpiyon”luq etmək istəyində olublar. Amma bu yolla nə əldə edə biliblər? Fransa agenturasının məqsədi nə ola bilər?

Fransanın casus şəbəkələri - Azərbaycanda və Türkiyədə nə axtarırlar...

Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin ardınca Türkiyə Milli Kəşfiyyat Təşkilatı da fransız agenturasını ifşa etdi - təhlükəsizlik və siyasi ekspertlər gizlinləri açıqladı

dirməyə çalışıb. Şəbəkəyə daxil olan üzvlərin bir çoxu əvvəllər və ya indi Azərbaycanda xidmət edib, bəziləri isə müxtəlif ölkələrdə və nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarda çalışırlar. Həmçinin Türkiyədə də oxşar casus şəbəkəsi mövcud olub. Faktiki olaraq, Makron və Fransa xüsusi xidmət orqanları iki qarşılıqlı əlaqədə hansısa kəşfiyyat xarakterli addımlar atmaq, “şpiyon”luq etmək istəyində olublar. Amma bu yolla nə əldə edə biliblər? Fransa agenturasının məqsədi nə ola bilər?

Təhlükəsizlik eksperti Alp Arslan İmamqulunun

“Yeni Müsavat” a bildirdiyinə görə, Fransanın Cənubi Qafqazda casus şəbəkəsinin olması normaldır: “Çünki bu region onun maraq dairəsidir. Təbii ki, bölgəyə müdaxilə və nüfuz etmək istəyən dövlətin agentura şəbəkəsi də aktivləşir. Ona görə bu şəbəkə bizim

regionda fəaliyyət göstərir. Amma biz milli təhlükəsizlik naminə diqqətli olmalıyıq. Vətəndaşlarımız da ayıq-sayıq olmalıdır. Çünki insanlar xəbəri olmadan casus şəbəkəsinə cəlb edilə, yaxud maddi maraq qarşılığında ələ alına bilərlər”. **Ekspertin sözlərinə görə, casus şəbəkəsi informasiya əldə edir, sonra qarşı tərəfə satıla da bilər, düşməne xidmət göstərilməsi belə mümkündür:** “Fransa üçün fərq etmir ki, Azərbaycandır, ya Ermənistandır, topladığı məlumatlardan istifadə edir. O baxımdan diqqətli yanaşmalıyıq”.

Siyasi ekspert Ramiyə Məmmədova isə fransız agenturasının iki türk dövlətində fəallaşmasının arxasında gizlinlərdən danışır. Onun qənaətinə görə, Fransa Türkiyə və Azərbaycanı düşmənlər kimi görür, ona görə də casus şəbəkəsinin yerləşdirməyə çalışır: “Hər iki əməliyyat arasında zaman fərqi böyük deyil. Deməli, Türkiyə və Azərbaycan hər iki agent şəbəkəsinin ifşasında qarşılıqlı informasiya dəstəyi vermiş ola bilərlər. Çünki hər iki dövlət üçün milli təhlükəsizliyə təhdid sayılır. Biz istintaq materialları ilə tanış olmadığımız üçün konkret hansı addımlar atdığını bilmirik. Lakin Fransanın həm informasiya, həm kəşfiyyat xarakterli bir savaş apardığını görmək mümkündür”.

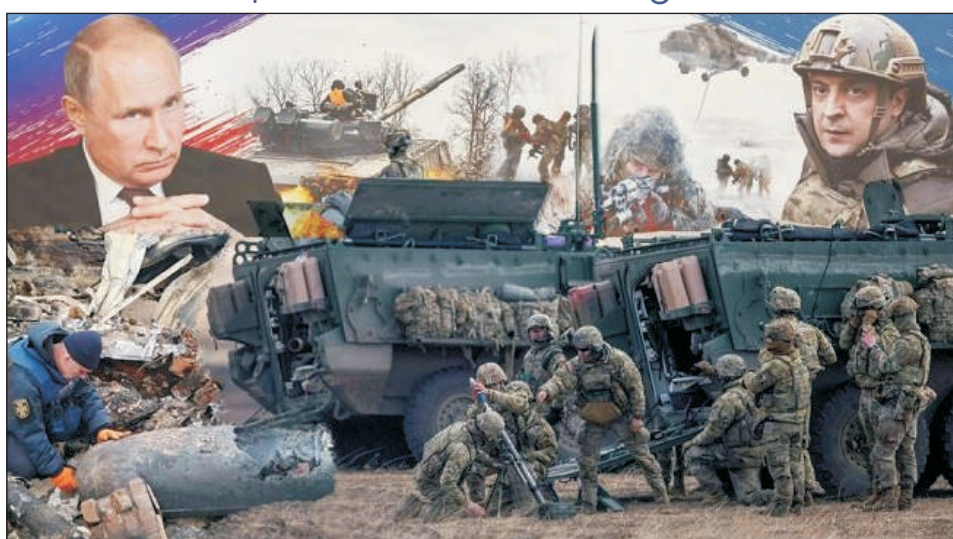
□ **Emil SALAMOĞLU, “Yeni Müsavat”**

Putinlə anglosakson dünyasının müharibəsi - iki ilinə 2 gün qaldı...

Rusiyanın kollektiv Qərblə Ukrayna poliqonunda apardığı müharibə yeni mərhələyə daxil olur; işğalçı qüvvələr Avdeyevkanı ələ keçirmək üçün iki il ağır döyüşlər apardı; “Budurmu qüdrətli rus ordusunun uğuru?” - Budanov

Ukrayna Silahlı Qüvvələri Donetsk vilayətinin Trudovskoye kəndi yaxınlığındakı rus ordusunun təlim poliqonuna zərbələr endirib. “Yeni Müsavat” xəbər verir ki, fevralın 21-də müharibə ilə bağlı məlumatlarda ən diqqətçəkən hadisə bu olub. Hücum nəticəsində azı 60 nəfər həlak olub. Bu barədə daha əvvəl Rusiyanın müharibəyönlü teleqram kanalları da yazıb. Hücum fevralın 20-də gündorta saatlarında “HIMARS” reaktiv yayılım atəş sistemindən atılan iki raketlə həyata keçirilib. Bu zaman poliqonda 36-cı qvardiya motoatıcı briqadasının hərbiçiləri təlimdə idi. BBC-nin məlumatına görə, zərbə zamanı briqadanın 3 alayının hərbiçiləri poliqonda düzülərək Şərqi Hərbi Dairəsinin 29-cu Ordusunun komandiri, general-mayor Oleq Moiseyevin gəlişini gözləyirdilər.

“Ukrayna üçün əks-hücum planını xarici mütəxəssislər hazırlamışdı”. Rusiya müdafiə naziri Sergey Şoyqu TASS-a müsahibəsində belə deyib. Onun sözlərinə görə, Polşa və Baltıqyanı ölkələrin mütəxəssisləri Ukrayna üçün əks-hücum planını hazırlayıblar. Əks-hücum planına görə, Ukrayna Silahlı

Qüvvələri Azov dənizinə çıxmalı və Krima quru dəhlizini kəsməli idi. General Ukraynanın əks-hücum əməliyyatından əvvəl RF Silahlı Qüvvələrinin qurduğu müdafiə xəttinin Ukrayna qoşunlarını gündəlik olaraq sıradan çıxarmağa və müəyyən istiqamətlərdə irəliləməyə imkan veridini bildirib.

“Moskva ABŞ və mütəfiqlərinin Ukrayna böhranının sülh yolu ilə həllində maraqlı olduğunu görmür”. Bunu isə **Rusiya xarici işlər nazirinin müavini Mixail Qaluzin** deyib. “Qərblilərin orada baş verən

hər şeyin Vaşinqton üçün sərfəli sövdələşmə olduğunu xatırlatması ənənə halını alıb: Ukrayna münaqişəsi üçün ayrılan və məbləği on milyardlarla ölkülən vəsaitin böyük hissəsi xaricdə qalır, Amerika hərbi-sənaye kompleksinin inkişafını stimullaşdırır və yeni iş yerləri yaradır. Döyüş meydanında ABŞ deyil, Ukrayna vətəndaşları ölürlər, bu da həyasız şəkildə vurğulanır. Diplomatik yolda Kiyev və Qərb ölkələri Zelenskinin tamamilə gözəndən salınmış “formulunu” təbliğ etməyə davam edir. Bununla ya-

naşı, Ukrayna böhranının həlli üçün digər ölkələrin təklif etdiyi real təşəbbüsləri nəzərdən keçirməkdən qəti şəkildə imtina edirlər”, - Qaluzin bildirib.

“Rusiya ordusu Avdeyevkanı ələ keçirmək üçün iki il ağır döyüşlər aparıb. Digər hesablamalara görə, Avdeyevkanın tutulması prosesi 2014-cü ildən başlayaraq, on il davam edib. Budurmu böyük, qüdrətli rus ordusunun uğuru?”, - **Ukrayna Hərbi Kəşfiyyat İdarəsinin rəisi Kirill Budanov** “The Wall Street Journal”a müsahibəsində istehza ilə soru-

şub. **Budanovun sözlərinə görə, Rusiya hazırda istehsal edə biləcəyindən daha çox artilleriya mərmisindən istifadə edir:** “Düşmənlər son bir ildə yüzlərlə tank buraxsa da, onların əksəriyyəti köhnə modellərdir. Onların cəmi 178-i yeni olub. Bundan əlavə, tədərükün azalması səbəbindən Rusiya Ukraynaya raket atışlarını azaldıb”. Budanovun sözlərinə görə, Rusiyanın bu il Donetsk və Luqansk vilayətlərinin bütün ərazilərini ələ keçirmək kimi əsas strateji məqsədinə nail olması çətin olacaqdır: “Onların gücü yoxdur”.

Qərb rəsmiləri və analitikləri Budanovun açıqlamalarını bu il Ukrayna üçün optimal ssenari adlandırırlar. Ukrayna ağıllı müdafiə döyüşü apara bilsə, Rusiya qüvvələrini sarsıdıb öz qüvvələrini yenidən qura bilsə, 2025-ci ildə zəifləmiş düşməne qarşı növbəti əks-hücum keçə bilər. Artıq müharibənin iki ilinin tamamına iki gün qalır. Bu müddətdə Ukrayna işğal edilən ərazilərin yansını azad etdiyini açıqlayıb. Lakin torpaqların tam işğaldan qurtulması üçün yaxın zamanda ümid görünür. Rusiya da ciddi həmlələr və hücumlar edə bilmir. Bütün Donetsk və Luqanskın inzibati sərhədlərinə çıxmaq üçün Rusiyaya bir neçə il də döyüşmək lazımdır. Londonda yerləşən “Royal United Services Institute” analitik mərkəzinin son araşdırması Rusiya qüvvələrinin təzyiqlərinin və imkanlarının ilin sonunda özünün pik nöqtəsinə çatacağını, 2025-ci ildə isə sursat və zirehli texnika çatışmazlığı ilə qarşılaşacağını müəyyən edib.

Polkovnik Şair Ramaldanova görə, Rusiya nəyin bahasına olursa-olsun Ukraynanı işğal etməyi qarşısına məqsəd qoymayıb: “Rusiyanın konkret siyasi tələbləri var. Əgər Kiyev onları qəbul edib masaya otursa, atəşkəs əldə edilə bilər. Rusiya Ukrayna ilə döyüşmür, ukraynalılarla savaşır. Artıq düşünmək olar ki, başda ABŞ olmaqla, koalisiya çıxış yolu axtarırlar. Avdeyevka uğrunda döyüşlər bu mənada kulminasiya nöqtəsi idi. Qərb bu şəhərin işğalına şərait yaratdı. Şərait də ondan ibarət idi ki, iki aydır yardımlar verilmir. Zelenski də bu problemi dilə gətirib. Ona görə də hazırda kollektiv qüvvələr arasında çat olduğu görünməkdədir”. **Ş.Ramaldanov hesab edir ki, milyardlar xərclənib, silah-sursat verilib, iki il ərzində Rusiyanın işğalı genişləndirilməsinin qarşısı alınıb, lakin Ukrayna əks-hücumlarda effektiv olmayıb, indi isə ruslar yenidən işğalı genişləndirirlər:** “Rusiya işğalı yenidən genişləndirməklə qarşı tərəfi masaya oturmağa məcbur etmək istəyir. Bununla demək istəyir ki, üstünlük bizdədir. Yeni siz Kiyevə yenə silah versəniz də, bu, işğal etdiyimiz əraziləri geri almağa kömək etməyəcək. Hə, onlar döyüşəcəklər, amma tutduğumuz əraziləri azad edə bilməyəcəklər. Mən bir faktı deyim - Avdeyevkada 12 briqada və alay döyüşürdü, onlardan 5-i tank alayı idi. Artilleriya üstünlüyü aşkar şəkildə Rusiya tərəfdə idi. Ona görə avropalı siyasətçilər etiraf edirlər ki, qarşıya qoyulan hədəflərə nail olmaıblar”.

□ **Emil SALAMOĞLU, “Yeni Müsavat”**

Vaxtaşırı yeniyetmələr - şagirdlər arasında baş verən xoşagəlməz olaylarla bağlı videolar, məlumatlar mediada, sosial şəbəkələrdə yer alır. Sonuncu hadisə - 156 sayılı orta məktəbdə 11-ci sinif şagirdi olan qızın həmcinsinə, bir qıza qarşı törətdiyi işgəncə, təhqir videosu cəmiyyəti əməlli-başlı hiddətləndirdi.

Əlbəttə, ilk növbədə bunun səbəbləri araşdırılmalıdır. Bu kontekstdə müzakirələr zamanı cəmiyyətdə fikirlər müxtəlifdir. Kimi artıq bəzi qız şagirdlərin də kriminallaşmasının günahını sosial şəbəkələrdə, kimisi valideynlərdə, kimisi məktəbdə, kimisi cəmiyyətdə axtarır. Kim daha çox günahkardır? Yeniyetmələrin, gənclərin tərbiyəsində kimin məsuliyyəti daha çoxdur? Burada kəşşən nöqtələr, yaranmış uçurum haradadır? Ekspertlər vəziyyəti yaxşıya doğru dəyişməyin yolunu nədə görür?

Hüquq müdafiəçisi Sahib Məmmədov bizimlə söhbətdə bildirib ki, insanı nəyəse vadar etmənin iki əsas yolu var: "Həvəs-

Şagirdlərin neqativ davranışları - günahkar kimdir, valideyn, məktəb, yoxsa...

Ekspertlər hesab edir ki, tərbiyəni məktəbdən tələb etmək yanlışdır, çünki...

ğın nə yeri? Valideynləri çağırıb söhbət ediblər, şagirdlə söhbət ediblər. Bundan başqa nə edə bilərdilər ki? Əgər təsir mexanizmləri yoxdursa".

Təhsil eksperti Qoşqar Məhərrəmov "Yeni Müsavat"a deyib ki, yuxarı sinif şagirdi məktəb xaricində başqa bir yuxarı sinif şagirdinə fiziki zorakılıq edərsə, məsələ hüquqi xarakter daşıyır: "Bu təqdirdə şagirdə müxtəlif ölkələrdə müxtəlif

sağını qırırsa, üstelik, bunu lentə alırsa, bu onun yiyəsizliyindən xəbər verir... Yiyəsizlik ciddi tərbiyə problemi olub, ailə nəzarətinin olmadığına dəlilətdir. Uşaq özünü ailənin bir parçası hiss etməli, davranış və hərəkətlərinə görə məsuliyyət daşdığından fərqi varmaldır. Bunun üçün ailə nəzarəti güclü olmalı, ata atalığını, ana da analığını uşağa həm tərbiyə işində, həm də digər münasibətlərdə göstərməlidir. Əgər ailə insti-

larla iç-içə olmaq qeybə çəkilib; ailələrin əksəriyyətində başlıca diqqət tərbiyəyə deyil, gələcəkdə pul gətirəcək ixtisasları əsas götürən təhsilə verilib. Tərbiyə işinin daxilində zəifləməsi ilə paralel olaraq xarici amillərin ailəyə mənfi təsiri artıb. Bu gün filmlər, sosial şəbəkələr, reklamlar gənclərə həyasızlıq və məsuliyyətsizlik aşılamaqla məşğuldur... Heç nədən həya etməyən, kompleksiz tiplərin sayı getdikcə artır; bu

Müəllimlərin əmək haqqı nə qədər artacaq? - deputatdan açıqlama

Millət vəkili Vüqar Bayramov müəllimlərin əməkhaqlarının nə qədər artacağı ilə bağlı suallara aydınlıq gətirib. Musavat.com xəbər verir ki, V.Bayramov artımların sertifikatlaşdırma nəticələrinə, yoxsa ümumi prinsiplərə əsaslanmasının müzakirə olunan məsələlərdən olduğunu qeyd edib:

"2024-cü ildə təhsilə ayrılan vəsaitlərin həcmində artımlar nəzərə tutulub. Bu ilə təhsil sektoruna ayrılan vəsaitin məbləği əvvəlki ilə müqayisədə 142.8 milyon manat artıqla 4 milyard 549 milyon manata çatdırılıb. Bu vəsaitin 2 milyard 372 milyon manat vəsaiti birbaşa ümumtəhsil xərcləridir. Əmək haqqı artımları baxımdan digər mühim məqam bu il büdcədən 93.6 milyon manatın ayrılmasının nəzərdə tutulmasıdır. Bu vəsaitin 71 milyon manatı sertifikatlaşdırma, 22.6 milyon manat məktəb direktoru və müavinlərinin maaşlarına əlavələrə yönəldiləcək. Bu işə o deməkdir ki, sertifikatlaşdırma uğur qazanan müəllimlərin əməkhaqlarında artımlar olacaq. Bu il 30 min müəllimin sertifikatlaşdırma imtahanlarında iştirakı nəzərdə tutulur.

Mövcud qaydalara əsasən, imtahan mərhələsində 30-50 bal toplayanların əmək haqqı 10, 51-60 ballıq nəticə göstərənlərin maaşları isə 35 faiz artır. Differensial sistemin dəyişdirilməsinə və əmək haqqı artımlarının müasir qiymətləndirmə sistemlərinə uyğunlaşdırılmasına ehtiyac var".

Millət vəkili əlavə edib ki, ümumi sualların 80 faizindən çoxunu doğru cavablandırmış, yeni 48 bal toplamış müəllimlərin də əməkhaqlarının 35 faiz artırılmasının maliyyə tutumunun hesablanması və buna uyğun olaraq müvafiq qaydalara dəyişiklik edilməsi təklif olunur.

■ **Nigar HƏSƏNLİ,**
Musavat.com

ləndirmə və məcburetmə. Dərsini yaxşı oxumayan və ya tərbiyəsi yerində olmaya nə məktəbin rəhbərinin, nə müəllimin təsir imkanı var. Ən azı məcburiyyət mexanizminin olmaması səbəbindən. Əslində bu mexanizmləri müəyyən etmək də asan deyil. Fiziki cəza olmaz. Cərimə nəzərdə tutulmur. Tədrisdən çıxarmaq (qovmaq) da mümkün deyil. Bizlər oxuyanda qeyri-legitim mexanizmlər işləyirdi. Söhbət fiziki cəzadan gedir. Əleyhinəyəm. Sadəcə, az qala yeganə yol idi. Baş verən son bullinq və fiziki işgəncə halına görə məktəb nə edə bilirdi ki? Əgər məktəb ərazisində olsaydı, əlbəttə, müəyyən məsuliyyət yaranırdı. Direktor qınama-

cəzalar müəyyənən. Belə ki, həbs cəzası, pul cəzası, sosial xidmət, ev həbsi, məktəbdən bir müddətlik kənarlaşdırma, məktəbdən ümumiyyətlə kənarlaşdırma kimi cəzalar tətbiq edilir. Bəzi uşaqlar, bəzi insanlar üçün artıq gecdir. Ona görə də hüquq adil şəkildə haqlının hüququnu müdafiə etməli, haqsızın cəzasını verməlidir".

İlahiyyətçi Elvüsal Məmmədov da mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a fikirlərini bildirib: "Baş verən bir adı var - yiyəsizlik. Azərbaycan xalqının ailə ənənələrindən irəliləyən bir deyim var: "Filankəsin yiyəsi (sahibi) yoxdurmu?" Əgər bir qız uşağı digər qız uşağının alnına nalayiq söz yazırsa, başında yumurta sındırırsa,

tutu zəifləyirsə, ata və ana uşaqları tərbiyə edən tərəfdən formal qurumun (ailənin) texniki fərdlərinə çevrilirsə, bu, uşaqlara təsirsiz ötürməyə yəməkdir! Əgər ailə tərbiyə və nəzarətin olduğu qurumdan fərdlərin mexaniki surətdə qaldığı, yeyib-içdiyi və gecələdiyi "mehmanxana"ya çevrilibsə, uşaqlarda tərbiyə ilə bağlı problemlər, xüsusən "yiyəsizlik" sindromu özünü göstərir. Bir sözlə, ailədə ata nüfuzu, ana mənəviyyəti gözə dəymirsə, belə ailədə boynun başa çatan uşaqlardan hər şeyi gözləmək mümkün deyil.

Elə bir dövrdə yaşayıyıq ki, ailələrin müəyyən hissəsində ata və ananın rolları dəyişilib, davamlı və sistemli tərbiyə ixtisara düşüb, uşaqlar

tiplər məsuliyyətsiz hərəkət və davranışları ilə seçilir, çünki "yiyəsiz"dirlər. Odur ki, ailədə oğlan uşaqlarına ciddiyyət, qeyrət, dürüstlük, qız uşaqlarına da həya, ismət aşılanmalıdır. Elə etmək lazımdır ki, oğlanlar əsl kişi, qızlar da əsl xanım kimi böyünsünlər. Kişilik və xanım-xatınlığın öyrədildiyi əsas yer ailədir! Bunun üçün ata kişilik, ana da xanım-xatınlıq dəyərlərinin daşıyıcısı olmalıdır. Qızlarımıza aidlik, ailənin bir üzvü olmaq şüuru aşılanmalıdır. Qoy onlar özlərini istediklərini etməkdə sərbəst fərdlər kimi görməsinlər. Atasını, nəslini təmsil etdiklərinin fərqi varsınlar. Qız uşağını ailəyə, ataya, anaya bağlılıq əsasında tərbiyə etməliyə, onu "həya", "ismət" silahı ilə

silahlandırmalıyıq. Əks halda, yiyəsizlik baş alıb gedəcək, kişinin kişiliyinə, qadının da xanım-xatınlığına yaraşmayan davranışların hələ çox şahidi olacağıq. Yiyəsiz olmaq təhlükəlidir, amma atalı-analı yiyəsiz olmaq daha təhlükəlidir".

Ekspert Malvina Amirova uşağa tərbiyə verməyin müəllimlərdən tələb edilməsini doğru saymır: "Uzun illər müəllim kimi çalışsan biri kimi deyə bilərəm ki, uşaq ilk olaraq evin aynasıdır. Tərbiyə öncə evdən gəlir. Heç bir valideynin müəllimdən tərbiyə tələb etməyə ixtiyarı yoxdur. Uşaq evdə nə görürsə, çöldə də onu tətbiq edir. Artıq son günlərdə olan hadisələr həyəcan signalını vurur. Evdə bir övladını tərbiyə

yə edə bilməyən valideyn uşağının tərbiyəsiz hərəkətlərin günahını müəllimdə görür. Müəllim təlimlə məşğul olsun, yoxsa tərbiyə ilə? Müəllim bir az səs tonunu qaldranda valideyn ultimatum göndərir ki, sən kimsən ki, mənim övladımın üstünə qışqırırsan. Öncə özlərinə düzən versinlər, sonra isə övladına normal tərbiyə versinlər. Hər bir ataya, anaya tövsiyə edirəm ki, uşaqlarının tərbiyəsi ilə ciddi məşğul olsunlar, yoxsa "qadjetləri" verib başlarından etməsinlər. Onlarla oturub söhbət etsinlər, nəyin pis, nəyin yaxşı olduğunu düzgün şəkildə izah etsinlər. Böyük faciələr kiçik cinayətlərin nəticəsidir".

■ **Afaq MİRƏYİQ,**
"Yeni Müsavat"

Rusiya-NATO gərginliyi yüksəlir. Artıq qarşı-hücum təhdidləri ciddi xarakter alır. Düzdür, Ukrayna müharibəsinin təmsalında Rusiya-Qərb savaşı çoxdandır gedir. Ancaq bu savaşın açıq NATO-Rusiya müharibəsi şəklində alacağı iddiaları da çoxdandır səslənir.

Bu kontekstdə Belarus prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun həyəcanlı açıqlamasının anonsu da saymaq olar.

“Rusiya və Belarus sərhədləri yaxınlığında 32 minə yaxın NATO əsgəri, mindən çox zirehli texnika, 235 təy-yarə və helikopter yerləşdirilib”, - deyir Belarus prezidenti diqqətə çatdırıb.

Güc strukturlarının rəhbərləri ilə görüşdə o, həmçinin əlavə edib ki, üçüncü dünya müharibəsi ehtimalı ilə bağlı qorxuları əsassız hesab edir.

siya-Ukrayna savaşlarında da biz çox şeylərin şahidi olduq. Qərblə Rusiya bir çox regionlarda üz-üzə gəliblər. NATO bütövlükdə Ukraynaya dəstək verir. Düzdür, Ukraynaya yə-təri dəstək vermədi. Zamanında lazımı silahlar verilsəydi, vəziyyət başqa cür olardı. Görünür, Qərb Rusiyanın tamamilə sıradan çıxmasını istəmir. Həmçinin bu fikirləri Çinə də aid etmək olar. Eyni zamanda Ukraynanın da məğ-lub olmasını istəmir. Burada sadəcə əsas məqsəd Rusiyanın zəifləməsidir. İnanmıram ki, Qərb Rusiya ilə açıq savaşa girsinsin. Əgər girsəydi, Ukrayna tərəfindən girərdi. Sadəcə, maddi tərəfdən dəstək verməklə, silahlarla təmin etməklə kifayətlənir, hərbiçilərinə də təlimlər keçir. Müharibə uzandıqca, Rusiya savaşı dünyanın bir çox ölkələrinə də keçirə bilər. Qərb də bundan ehtiyatlanır. Onun üçün də qabaqlayıcı tədbirlər həyata

Rusiya və Belarus sərhədlərindəki 32 min NATO əsgərinin məqsədi

Lukaşenkonun həyəcanlı açıqlamasının pərdəarxası; “Belarusun müharibəyə qoşulması miqyasın genişlənməsi anlamına gələcək”

nə vaxt sonuclanacağı bir növ Rusiya-Ukrayna savaşının nə zaman bitəcəyindən asılıdır. Bu gün NATO-nun hər hansı bir istiqamətdə qoşun yığılması təbii ki, Rusiya üçün təhdid və təhlükə sayıla bilər. Amma bu cür irihəcmli

TO-nun əsgəri çatışmır Ukraynada. NATO soyuq müharibədən sonra ən böyük hərbi təliminə hazırlaşır. Rəsmi olaraq da bəyan etdilər ki, bu Rusiyaya qarşıdır. NATO da bir hazırlığın içərisindədir. Yeri gəlmişkən, Çexiyanın,

Britaniya Navalniya görə sanksiyalar tətbiq etdi

Böyük Britaniya Aleksey Navalnının öldüyü ezaçək-mə müəssisəsinin rəhbər vəzifə tutan altı Rusiya vətəndaşına qarşı məhdudlaşdırıcı tədbirlər tətbiq edib.

Musavat.com xarici KİV-ə istinadən xəbər verir ki, bunu Britaniya hökumətinin saytında yenilənmiş sanksiyalar siyahısı sübut edir.

Belə ki, həbsxana rəhbəri Vadim Kalinin və onun müavinləri Sergey Korjov, Vladimir Pilipçik, Vasili Vidrin, Aleksandr Obratsov və Aleksandr Qolyakova qarşı məhdudiyyətlər tətbiq edilib.

[Musavat.com](https://musavat.com)

Al-dən Rusiyaya yeni sanksiyalar - siyahıda 2 min adam var

Avropa İttifaqı Rusiyaya qarşı 13-cü sanksiyalar paketini təsdiqləyib. Musavat.com xarici mediaya istinadla xəbər verir ki, yeni sanksiyalar paketi çərçivəsində təxminən 200 təşkilat və şəxsin sanksiya siyahısına əlavə edilməsi gözlənilir.

“Al ölkələrinin səfirləri Rusiyanın Ukraynaya təcavüzü çərçivəsində 13-cü sanksiyalar paketi ilə bağlı prinsipial razılığa gəliblər. Bu, Al-nin təsdiqlədiyi ən böyük sanksiya paketlərindən biridir”, - Al-nin müvəqqəti prezidenti Belçikanın rəsmi sosial media hesabında paylaşım edib.

Al komissiyasının sədri Ursula fon der Leyen Rusiyaya qarşı 13-cü sanksiya paketi ilə bağlı razılaşmanı alqışladığını deyib.

“Putinin döyüş maşınının zəiflədilməsinə davam etməliyik”, - deyən fon der Leyen Ukraynaya görə Al-nin Rusiyaya qarşı tətbiq etdiyi sanksiya siyahısındakı adam və təşkilatların sayının 2 minə çatdığını və Rusiyanın pilotsuz uçuş aparatları kimi silahlara çıxışını daha da azaltıldığını bildirib.

[Musavat.com](https://musavat.com)

Lukaşenko ikibaşlı açıqlaması ilə nə demək istədi? Yeni Rusiya və müttəfiqləri üçüncü dünya müharibəsindən, NATO qüvvələri ilə savaşmaqdan qorxmurlar, yoxsa belə müharibənin olmayacağı, NATO-nun bu riskə getməyəcəyini demək istəyib?

“Təxris olunmuş hərbiçilərin gəncləri maarifləndirmə” İctimai Birliyinin sədri Emin Həsənlili bu savaşın baş tutacağını indiki vaxtda proqnozlaşdırır: “Onsuz da nəzərdə tutulan III dünya müharibəsi bu və ya digər formada başlayıb. Ekspertlər də bəyan ediblər ki, bu uzun müddətdir davam edir. Soyuq müharibədən, SSRİ-nin çöküşündən sonra hər kəs düşünürdü ki, dünyada bir ədalət, barış olar, dünya XXI əsrdə belə idarə oluna bilməz. Artıq dünyanın bir çox yerlərində başlayan müharibələr uzunmüddətli savaşlara çevrilib. Biz II Qarabağ savaşında dünyanın ədalətsizliyini görmüşük. Beynəlxalq hüquq işləmədi, 30 il biz buna ümid etdik. Rusiya-Gürcüstan, Ru-

keçirilir. Bütün hallarda yaxın zamanlarda dünyada sülh, ədalət yalnız sözde olacaq. Nə qədər ki, dünyada güc əsas söz sahibi olacaq, yeni silahlar istehsal olunacaq, bunun belə olma ehtimalları da im gündəmdə olacaq. İndiki halda sülhün yaranması üçün ya Ukraynada hakimiyyət dəyişib, Rusiya ilə münasibətlər normallaşmalıdır, ya da Rusiyada hakimiyyət dəyişməlidir, yeni iqtidar NATO, Ukrayna ilə əlaqələri yaxşılaşdırmalıdır. Bu fikirlərimiz, Amerika başda olmaqla bir çox qabaqcıl Avropa ölkələrinə də aiddir. Amma bu da yaxın vaxtlarda görünür. Bütövlükdə Rusiya-NATO qarşılıqlı olma-yacaq. Hər zaman olduğu kimi, Ukrayna kimi ölkələrdən istifadə edib Rusiyanın zəiflədilmə siyasəti davam etdiriləcək”.

Təhlükəsizlik məsələləri üzrə ekspert Alp Arslan İmamqulu da qeyd etdi ki, III dünya müharibəsi çoxdan başlayıb: “Bu gün NATO ilə Rusiya arasında bu istiqamətdə ciddi qarşıdurma yaşanır. Bu qarşıdurmanın

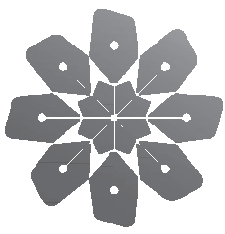
şəkildə Rusiyanın ərazilərinə sıçrayan müharibəyə çevriləcəyi inandırıcı deyil. Ümumi olaraq, müharibənin əsas gedişatı Ukraynadadır. Əsas döyüşlərin o istiqamətdə gedəcəyini düşünürəm. 2024-cü ildə bu istiqamətdə ciddi nəticələr gözləniləndir”. **Hərbi ekspert Səxavət Məmməd bildirdi ki, Rusiya-Ukrayna müharibəsi onsuz da gərgin olan NATO-Rusiya münasibətlərini daha da kəskinləşdirdi:** “Təkcə Rusiya-NATO arasında yox, ümumilikdə dünyada çox ciddi silahlanma var. Bütün ölkələr müdafiə xərclərini artırmaqda davam edir. Rusiya ordusu dünyanın ikinci ən güclü ordusu sayılır, Ukrayna isə Avropanın ikinci ən güclü ordusu idi. Faktiki olaraq dünyanın ikincisi ilə Avropanın ikincisi arasında müharibə gedir. Məsələ ondadır ki, Ukraynanın arxasında ABŞ və Avropanın silah və maliyyə yardımları dayanır. Ona görə də Rusiyanın təbliğat maşını NATO ilə döyüşdüklerini dilə gətirir. Silahlar, maliyyə, muşdlular, bir tək NA-

Niderlandın, Almaniyanın, İngiltərənin və Norveçin hərbi rəhbərliyi Rusiyaya qarşı müdafiə müharibəsinə hazır olmadıqlarını bildirdi. Avropa ölkələri ciddi şəkildə silahlanmaya da başlayıblar. Putin də bir müddət əvvəl Polşanı dolayısı ilə təhdid etmişdi. Bundan dərhal sonra Polşa sərhədə əlavə 10 min qoşun cəmləşdirmişdi. Lukaşenko NATO ilə bağlı fikirlər səsləndirməklə yanaşı bildirdi ki, Polşa və Amerika kəşfiyyatı Polşanın mülki əhalisinə qarşı təxribat hazırlayır. Sonra da bunda Rusiya və Belarusu günahlandıracaqlar. Bunu iki cür şərh etmək olar, ya Lukaşenkonun əlində dəqiq kəşfiyyat məlumatı var, ya da bunu özləri hazırlayacaq. Avropanın özü də çox çətin vəziyyətə qalıb. Həm eyni vaxtda Ukraynaya silah və maliyyə yardımı etməlidir, həm də özü hazırlaşmalıdır. Hesab edirəm ki, Ukraynaya yardımların azalması məhz daxiləki hazırlıq fonunda baş verir. Son zamanlar ən çox dilə gətirilən söz “üçüncü dünya müharibəsidir”. Bunu nəinki

hənsisə analitik mərkəzlər, hətta ölkə rəhbərləri də dilə gətirir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev də andıç-mə zamanı üçüncü dünya müharibəsinin başlama ehtimalına toxundu. Belarusun müharibəyə qoşulması miq-

yasın genişlənməsi anlamına gələcək. Əgər miqyas genişlənəcəksə, bunun adını nə qoyurlar-qoysunlar, son dərəcə dağıdıcı və dəhşətli ola-caq”.

[Musavat.com](https://musavat.com)
Qavansir ABBASLI,
“Yeni Musavat”

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

Uşaq və gənclərin fiziki-mənəvi inkişafı

Son zamanlar məktəblilər, xüsusən də yeniyetmələr arasında artan aqressiya cəmiyyəti qorxuya salır. Bir-birinə qarşı ən qəddar cəzalandırma üsullarından istifadə edən, bunu paylaşan, başqalarını da buna təşviq edən yeniyetmələrin psixikasında nə baş verir? Onlar hansı formada bir uşaqlyq travması yaşayıblar? Bunun izləri başqalarına qarşı şiddət şəklində özünü göstərir?

Psixoloq Nilufər İsmayılova bildirir ki, aqressiya özünü müxtəlif formalarda göstərir. Mahiyyətinin izahına gəlincə, aqressiya özü ilə rəftardan narazı olan adamın kobud davranışlarla etirazını büruzə verməsidir. Yəni sözle yox, kobudluqla, hərəkət və səs reaksiyaları ilə cavabdır. Eyni zamanda aqressiya problemi yaşayan uşaqlar xoşlarına gəlməyən və etirazlarına səbəb olan məsələ barədə danışmaz, onu etiraf etməzlər. Çünki onlar bu qənaətdədirlər ki, onsuz da mənə əhəmiyyət verilmir. Bəs aqressiya uşaqlarda özünü necə büruzə verir? Psixoloqun sözlərinə görə, əksər hallarda belə uşaqlar qaydalara əməl etməkdən imtina edirlər. Bilə-bilə ətrafdakıları, xüsusilə də böyüklərin əsəbləri ilə oynayırlar. Daha çox qisasçı olur, sevmədikləri davranışlara görə qisas almağa üstünlük verirlər. Paxıllıq etməyə meyilli, küsəyən olur və onlara elə gəlir ki, həmişə haqlıdırlar.

Bir uşaq niyə aqressiv olsun ki? Şiddətə məruz qaldığı, şiddətli xarakterli oyunlar oynadığı, yoxsa... hansı səbəbdən? N.İs-

mayılovanın sözlərinə görə, ilk olaraq bu, genetik xüsusiyyət sayılır. Genetik xüsusiyyətlər deyəndə nəyi nəzərdə tuturuq? Bu, hər şeydən öncə nəsil-dən-nəslə sinir sistemi vasitəsilə ötürülən xüsusiyyətlərdir. Aqressiv uşaqlarda sinir sistemi güclü, qıcıqlanmaya meyilli və hərəkətli olur. Bu, uşağın sosial davranışına təsir edə bilər. Aqressiyanın digər səbəbi ailə mühitidir. Tutaq ki, ailədə valideynlər tez-tez münaqişə yaşayırlar və ya uşağa qarşı fiziki güc tətbiq olunur. Yaxud da böyüklər tərəfindən uşağın vahid tərbiyə sistemi yoxdur. Baba və nənə nəvəni erköyün böyüdür, valideynlər uşağı, ümumiyyətlə, diqqətdən kənarda qoyur.

Yaxın qohumun rəhmətə getməsi, yaşayış, təhsil yerinin dəyişməsi kimi hallar da uşağda aqressiya hissini gücləndirə bilər. Bəzən uşaqların yaxın çevrəsi onları özündən kənaraşıdır, kobud rəftar edir. Bu halda uşaq bəzən bilərəkdən, bəzən də bilməyərək özünü o çevrədə təsdiqləmək üçün oxşar davranış nümayiş etdirir.

Uşaq və gənclər

YENİ ÜSAVAT
N 34 (8407) 22 fevral 2024

Ailədə aqressiv uşaq böyüyürsə, günah kimdədir - təhlil

Azyaşlıları arzuolunmaz xarakterə salan GMO qidalardır?

Hesab edək ki, uşaq çox aqressivdir - qarşısına gələni cəzalandırır, aqressiv davranır, ipə-sapa yatmır. Onunla necə davranmalı?

Psixoloq bildirir ki, ilk növbədə uşağın aqressivliyinin səbəbini araşdırmaq lazımdır: "Bəzi hallarda uşaq müəyyən situasiyalardan sonra aqressiv olur. Ola bilər ki, uşağı danlayanda özünü də bilmədən onun şəxsiyyətini alçaladan sözlər işlədirsiniz. Və ya elə tərzdə danışsınız ki, uşaq sizdə özünə nifrət hiss edir. Yaxud da təsəvvür edək ki, məktəbdə uşağı yaşıdları ələ salır. Bu halda mütləq

uşaqla davranışı dəyişmək lazımdır. Eyni zamanda məktəbdə baş verənlərlə maraqlanıb, münasibətləri tənzimləmək istiqamətində addımlar atılmalıdır. Aqressiyanın təzahür formalarından biri də uşağın valideyni təkrarlaması kimi özünü büruzə verir. Məsələn, nə zamansa valideyn əsəbi olub uşağın yanında hansısa qabı yere vurub sındırırsa, uşaq aqressiyadan xilas olmaq üçün eyni cür davranır. Bu halda müəyyən diplomatik və ya yumoristik yolla bu münasibəti tənzimləmək lazımdır. Yeni bu dəfə gülməli və zərərsiz bir jestə ehtiyac olur".

Təbii ki, uşaqlar qarşısına qoyduğumuz qadağalar, "olmaz"lar. Psixoloqlar hesab edir ki, uşaqlara qadağa qoyulanda izahat da verilməlidir: "Uşaq "niyə?" sualını verəndə, "mən belə istəyirəm", "belə olacaq" və sair kimi ümumi cavablar verirlər. Uşaq özünün və istəklərinin nəzərə alınmadığı qənaətinə gəlir ki, bu da onu son dərəcə aqressiv edir".

Uşaqlar özlərinə qarşı yetəri qədər diqqət görmədikdə, gözlədiyi sevgiyə nail ola bilmədikdə aqressiv davranışlar sərgiləyərək diqqətləri öz üstlərinə çəkməyə çalışırlar, çünki diqqət çəkməyin başqa

yolunu bilmirlər. Buna görə də valideynlər uşaqların hissləri və yaşadıkları barədə onlarla danışmalı, onları dinləməyi bacarmalıdır.

Ailə üzvlərinin bir-birinə və uşaqlara olan münasibəti bir-baş uşaqların davranışına təsir göstərir.

Daha bir iddia isə insanlarımızı hər gün dükən-bazardan aldığımız GMO (Genetik Modifikasiya Olunmuş) məhsullarının aqressivləşdirməsidir. Belə ki, orqanizmə ziyanlı olması dəfələrlə sübut edilmiş bu məhsulların psixikası da sıradan çıxardığı sübut edilib.

Məsələn, heyvanlar üzərində aparılan araşdırmalar GMO-ların zərərsiz olmadığını göstərir. Məsələn, Şotlandiyanın Rowett İnstitutundan Dr. Arpad Pusztainin genetikası dəyişdirilmiş kartof ilə bəslədiyi siçanların hamısının daxili orqanlarında kiçilmə, həzm sistemlərində pozğunluq, immunitet sistemlərində çökmə, qan strukturlarında pozulma meydana gəlir.

Avstriya Kənd Təsərrüfatı və Səhiyyə Nazirliyinin maliyyəsi ilə Vyana Universitetinin keçən il apardığı araşdırmada isə GMO-lu qidaların verildiyi siçanların üç dörd nəsil sonra çoxalma qabiliyyətlərini itirdikləri aşkarlanıb.

Müstəqil araşdırmalara görə, GMO məhsullarının antibiotiklərə qarşı müqavimət yaratdığı, allergiya, orqanlarda qıçılma, qanın biyokimyasında pozulma, sonsuzluq, ölü doğum nisbətində ciddi artım, gələcək nəsillərdə boy və çəki əskikliyinə səbəb olduğu aşkarlanıb.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Sevinc TELMANQIZI

Fermerlər üçün şans: dövlət faiz xərcinin bir hissəsini ödəyəcək - rəy

Ekspert: "Satış əlaqələri olan fermerlərə kreditlər verilməlidir, çünki..."

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi (AKİA) müvəkkil banklar vasitəsilə fermerlər üçün yeni məhsul təqdim edəcək. "Yeni Müsavat" xəbər verir ki, bunu AKİA-nın sədr müavini Mehman İsmayılov bildirib. Onun sözlərinə görə, yeni layihə kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçılarına əkin xərcləri üçün ayrılan 1 illik kreditlərin faiz xərcinin bir hissəsini dövlətin ödəməsinə nəzərdə tutur: "Banklar öz vəsaitləri hesabına fermerlərin əməliyyat xərclərini qarşılamaq üçün kredit verəcək və onların faizini qismən dövlət qarşılayacaq.

Bu layihə ilə bağlı şərtlər rəy üçün aidiyyəti qurumlara təqdim edilib. Yaxın zamanlarda layihənin təsdiq prosesi tamamlandıqdan sonra şərtlərlə bağlı ictimaiyyətə məlumat verəcək".

Qeyd etmək yerinə düşər ki, bundan əvvəl də dövlət proqramları çərçivəsində kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələri üzrə subsidiyalar, müəyyən imtiyazlar ayrılıb. Amma zaman-zaman fermerlər bu imtiyazların yetərli olmadığını bildirirlər. Ekspertlər isə hesab edir ki, bu sahədə olan boşluğu, problemləri yalnız subsidiyalarla həll etmək mümkün deyil.

Yeri gəlmişkən, Aqrar Subsidiya Şurası 2024-cü il üçün bitkiçilik sahəsində subsidiyaların məbləği ilə bağlı

qərar qəbul edib və qərara əsasən, baza məbləği 200 manat götürülüb. Baza məbləği deyəndə bitkiçilik sahəsində subsidiyaların hesablanması istifadə edilən sabit maliyyə vəsaiti nəzərdə tutulur. Ölkədə fermerlərə payızlıq əkinlərə görə subsidiyaların ödənişinə başlanılıb. Xatırladaq ki, subsidiyalar Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi tərəfindən dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına ödənilir. İlk mərhələdə 2023-2024-cü təsərrüfat ili üzrə 536 min 702 əkin bəyanı əsasında 263 min 992 fermerə, ümumilikdə, 109 milyon 517 min manat əkin subsidiyası ödənilib. Subsidiya ödənişləri payızlıq əkinlər və çoxillik əkmələrə görə bəyan

edilmiş 543 min 298 hektar sahəni əhatə edir. Bu arada, ötən il fevralın əvvəllərində ölkə üzrə 189 min 946 əkin bəyanı üzrə 93 min 904 fermərə 48 milyon 636 min manat ilkin əkin subsidiyası ödənilmişdi. Ümumi ödənişlər isə 258 min 349 hektar əkin sahəsini əhatə etmişdi. Göründüyü kimi, bu il ilkin mərhələdə subsidiya ödənişi alan fermerlərin sayı ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2,8 dəfə, subsidiya vəsaitinin miqdarı 2,3 dəfə, əkin sahəsinin həcmi 2,1 dəfə, ödəniş edilən bəyanların sayı isə 2,8 dəfə artıb.

Kreditlərin bir hissəsinin

dövlət tərəfindən ödənilməsi problemlərin həllində nə kimi rol oynayacaq?

İqtisadçı-ekspert Eyyub Kərimli mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a dedi ki, dövlət mütəmadi olaraq müasir proqramlar vasitəsilə kənd təsərrüfatı sahəsində fəaliyyət göstərən fermerlərə müxtəlif dövrlərdə, müxtəlif məhsullar üzrə subsidiyalar təqdim edib: "Hesab edirəm ki, bunlar effektiv olmur. Məsələ tək subsidiyanın və ya güzəştli kreditin təmin edilməsində deyil. Kredit ayrılardan sonra fəaliyyətin daha düzgün qurulmasına nəzarət

etmək lazımdır. O səbəbdən bu yaxşı bir təşəbbüsdür. Lakin burada əsas məqam fermerlərin fəaliyyətinin düzgün istiqamətləndirilməsinə riayət olunmasıdır. Biz müşahidə edirik ki, fermerlər qonşuya baxıb öz işini planlayır, misal üçün görür qonşusu bu il soğan ekdi, qazanc götürdü, o da eynisini təkrarlayır. Problemlər də bu cür yanaşmalardan başlayır. Artıq bu il onun ekdiyi soğana ehtiyac olmur, bazarda kifayət qədər məhsul var. Kredit götürən fermerlər üçün dəqiq bazar araşdırılmalıdır. Çünki bəzən görürük ki, fermerlər güzəştli vəsaitlərdən istifadə edirlər, riskləri düzgün hesablamırlar. Növbəti hava şəraiti, yaxud digər səbəblərlə bağlı problemlər yaranır, məhsulları məhv olur, pis duruma düşürlər, müflis olurlar. Fikrimcə, fermerlərin fəaliyyətinə düzgün yanaşma sərgilənsin".

Ekspert əlavə edib ki, bu sahəyə yeni texnologiyaları tətbiq edən fermerlərə kreditlərin verilməsi daha uyğun olardı: "Çünki bu gün kənd təsərrüfatında daha çox ənənəvi üsullardan istifadə olunur. Yeni yanaşma, yeni texnologiyalar əsasən də suvarma sistemində, toxumçuluqda istifadə olunmur. Hesab edirəm ki, kreditlərin verilməsi həm də bu məsələni

tənzimləməlidir. Burada əsas fermerin öz işində müasir texnologiyaları tətbiq etməsi və satış kanallarını əldə edə bilməsidir. Problemlərdən biri odur ki, bəzən fermerlərin məhsulu çox olanda sata bilmirlər. Məhsulları xarab olur. Ölkədən xaricə mallarını sata bilmirlər. Bu sahədə onların biliklərə yiyələnməsinə ehtiyac var. Təcrübə göstərir ki, əsas məsələlərdən biri satış bazasının məhdud olmasıdır. Kreditləri o fermerlərə vermək lazımdır ki, onların satış əlaqələri daha geniş olsun".

Qeyd edək ki, Sahibkarlığın İnkişafı Fondu tərəfindən dəstək proqramı çərçivəsində 31 dekabr 2023-cü il tarixinədək 52 milyon manat ödənilib. Bununla yanaşı, pandemiya-dan zərər çəkmiş biznes subyektlərinə mövcud kreditlər üzrə faiz subsidiyalarının ödənilməsi məqsədilə 10 mart 2020-ci il tarixinə kredit borcu olan sahibkarların mürciəti əsasında kreditlərin faiz dərəcəsinin 10% bəndi həcmində subsidiyalar verilməsi davam etdirilib. Proqram çərçivəsində 31 dekabr 2023-cü il tarixinə kredit qalıq məbləği 893,4 milyon manat olan 5071 müraciətə 73,3 milyon manat faiz subsidiyası ödənilib.

□ **Afaq MİRAYIQ,**
"Yeni Müsavat"

Fevralın 22-də Azərbaycanın fəxri, hamızın futboldakı qürur, ümid yeri sayılan "Qarabağ" növbəti şərəfli tarixini yazmağa bilər. "Köhlən atlar" Bakı vaxtı ilə saat 21:45-də Avropa Liqasının pley-off - 1/16 final mərhələsində meydana çıxacaq. Rəqib çox güclü, son Portuqaliya çempionu "Braqa" klubudur. Ağdam komandası bu mərhələni keçərsə, 1/8 mərhələsinə adlayacaq və Avropa Liqasının 16 ən güclü klublarından biri olacaq.

"Yoxdan var yaradan" "Qarabağ".

Azərbaycan futbolunun ən vacib gecəsi...

Aqil Abbas: "Braqa"nın bir oyunçusunun qiyməti "Qarabağ"ın büdcəsidir"
Natiq Muxtarlı: "Qarabağ" səhv etmədikcə, "Braqa" əsəbiləşəcək"

Müstəqillik illərimiz ərzində futbolumuzun belə önəmli, vacib oyunu heç zaman olmayıb. Belə ki, ilk dəfədir bir Azərbaycan klubu bu mərhələdə çıxış edir. Əslində "Qarabağ"ın iştirak etdiyi Avropa Liqasının qruplarından çıxması futbolumuz adına bir ilk idi və indi qalır növbəti ilk imza atmaq... O da "Qarabağ"ın öz əlindədir. Bu şanslı oynadığı oyunla öz yaradıb.

Əslində son bir həftədə, yeni "Braqa"nın məğlub etməsindən sonra bütün dünya mediasının manşetlərini "Qarabağ"ın bəzəməsi çox qürurverici idi. Komandamızın futbolu olmayan ölkədə "yoxdan var yaratdığını" hər kəs bilir. Bu şah əsərin müəllifi isə sözsüz ki, Qurban Qurbanovdur...

Qeyd edək ki, ilk oyunda təmsilçimiz 4-2 hesablı qələbə qazanıb. Bu səbəbdən azərbaycanlı azarkeşlərdə bir qədər arxayınlıq yaranıb. Lakin "Qarabağ"ı çalışdıran, əfsanəvi məşqçimiz **Qurban Qurbanov** ilk oyundan sonra fikirlərini Bakıda oyun öncəsi keçirdiyi mətbuat konfransında da səsləndirib. O, qətiyyənlə arxayın deyil.

"Bizim üçün çox vacib və dəyərli oyundur. Bu oyun ətərafında çox da danışmaq istəmirəm. Fikrimizi tam rəqibə yönəlmişik".

QOL.az xəbər verir ki, bu sözləri Qurbanov mətbuat konfransında deyib. O qeyd edib ki, "Braqa" haqda əlavə məlumata ehtiyac yoxdur: "Portuqaliyada da demişdim ki, ilk matçın nəticəsi bizi aldatmalı deyil. Əksinə, Bakıda daha səliqəli və intizamlı oynamalıyıq. Komandanı da sırf bu yöndə hazırlamağa çalışırıq. İnanıram ki, futbolçularım Bakıda daha istekli, soyuqqanlı olacaqlar və daha düzgün oynayacaqlar. Sabaha kimi vaxtımız var. Rəqibi futbolçularımıza daha yaxından tanıdacağıq. Oyunu yaxşı notlarla başa vurmaq istəyirik. Şansımız varsa, bundan istifadə etməyə çalışacağıq.

Baş məşqçi komandada zədəli futbolçu olmadığını bildirib.

Q.Qurbanov "Braqa" rəhbərliyinin futbolçuların qarşısına Bakıda qələbə qazan-

maqla bağlı tələb qoymasının gözlənilən olduğunu qeyd edib: "Başqa cür ola da bilməzdi. "Braqa" böyük klubdur, onların növbəti mərhələyə çıxmaq şansı daha çox idi. Məşqçi kimi bunu normal qarşılayıram. Psixoloji məsələyə gəlincə, rəhbərliyin fikri inanmıram ki, psixoloji təsir etsin. Biz "Braqa"nın gücünü bilirik. Məğlub olmaqları o demək deyil ki, biz onlardan üstünük, ya onlar bizdən zəifdir. Belə fikir bizdə yoxdur. Portuqaliyada da futbolçularla danışanda dedim ki, Bakıdakı matçda daha aktiv olmalı, daha çox güc sərf etməliyik ki, "Braqa"nın saxlayaçaq. Çox sürətli oyunçulara malikdirlər. Əksər rəqiblərə uyğun və xoş olmayan oyun tərzləri var. "Braqa"nın böyük təcrübəsi var. İllərdir ki, bu cür gərgin oyun oynayan komandadır. Biz özümüzü sırf oyuna hazırlamışıq.

"Qarabağ"ın çalışdırıcısı qeyd edib ki, bu cür oyunlarla həm futbolçuları, həm də futbol ictimaiyyəti böyüyür: "Belə durum yarandı ki, Avropadakı istənilən oyundakı qələbə bizim futbol üçün böyük uğur sayılmalıdır. Çünki bu, bizim üçün çox vacibdir. Daha stabil olmaq üçün belə uğurlara çox ehtiyac var. Pley-off oyunlarında bu cür qələbələr futbolçuların və azarkeşlərin inamı üçün çox lazımdır. Belə oyunlarla futbol ictimaiyyəti böyüyür. Hamı bir yere yığılır. Uğur da öz yerində. Mənim üçün vacib olan azarkeşləri bu cür oyunlara kökləmək və inandırmaq-

dır. Biz yanaşsaq ki, ən böyük uğurumuzdur, yerimizdə qala bilirik. Hər il bir addım irəli gedəndə, həvəsli, inamlı oluruq. İstər-istəməz nəinki azarkeşlər, hətta dövlət orqanlarının oyunlara marağı böyüyür. Bu da futbolumuzun inkişafı üçün yaxşıdır. Həmişə istəmişəm, bura böyük komandalar gəlsin ki, futbola və bizə maraqlı, inam daha da artsın. Bu, uğur sayıla bilər, amma bununla dayanmalı deyilik. Düzdür, hələ uğur əldə olunmayıb. Bəli, ilk oyunda qalib gəlmişik. Ancaq sabah udusaq da, bunu uğursuzluq adlandırmazdı. Çünki səfərdə uduşmuşuq. Demək ki, işimizi aktivləşdirsək, möhkəmləndirsək, qarşıdakı illərdə rəqiblərlə başabaş mübarizə aparmaq mümkündür".

"Maraqlı oyun olacaq. Rəqibimiz çox güclü komandadır. Biz də matçda ciddi hazırlamışıq. Şansları bərabər dəyərləndirirəm. İlk oyunda qazandığımız 4:2 hesablı qələbə heç nəyi dəyişmir".

Bu sözləri isə "Qarabağ"ın futbolçusu Juninyo deyib. Juninyo qeyd edib ki, "Braqa" "Qarabağ"ın necə komandada olduğunu bilir: "Məncə, "Qarabağ" ilk oyunda "Braqa"nın təəccübləndirmədi. Onlar bizim necə komanda olduğumuzu bildirdilər, bizi tanıyırdılar və bizdən bu cür oyunu gözləyirdilər. Yəqin ki, "Braqa"nın sabahkı oyuna görə strategiyası olacaq və bunu görəəcəyik".

Braziliyalı hücumçu Portuqaliya təmsilçisinin təhlükəli olduğunu bildirib:

"Braqa"nın Avropa Liqasına Çempionlar Liqasından gəlməyi onların təhlükəli olduğunu göstərir. Öz azarkeşlərimizin qarşısında oynamağımız önəmlidir. "Braqa" yaxşı komandadır. Buna diqqət yetirməliyik. Ümid edirəm ki, maraqlı bir oyun olacaq".

Juninyo "Qarabağ"a tez uyğunlaşdığını da qeyd edib: "Qarabağ" uzun illərdir avrokuboklarda iştirak edir, Avropa təcrübəsi var. Tez bir zamanda bura uyğunlaşdım. Bunda məşqçi amili, oturmuş komanda faktoru var. İnanıram ki, azarkeşləri sevincdirəcəyik".

Komandadakı abı-havadan da söz açan futbolçu rəqibin oyunçularının və baş məşqçisinin qələbə qazanacağı haqda açıqlamalar verməsinin "Qarabağ"a təsir etmədiyini deyib: "Futbolçularımız oyuna kökləniblər. Komandamızda abı-hava yaxşıdır. İnanıram ki, bu cür açıqlamalar bizə hansısa təsir göstərsin. Portuqaliyadakı oyun həm "Braqa" üçün, həm də bizim üçün çətin oldu. İnamlı qələbə qazandıq. Hər şey qarşılaşmadan asılı olacaq. Ümid edirəm ki, oyun bizim xeyrimizə başa çatacaq".

O, "Qarabağ" və "Braqa"nın mərhələ adlamaq şanslarını da dəyərləndirib: "Şansları 50/50-yə dəyərləndirirəm. Bura Avropa Liqasıdır, burada hər nəticə gözlənilir. İlk oyunda 4:2 hesablı qələbə hələ heç nə demək deyil".

"Qarabağ"la "Braqa" ara-

sında keçiriləcək Avropa Liqası pley-off mərhələsinin cavab görüşündən öncə hər iki komandanın heyətində itkilər var.

Portuqalların heyətində kapitan Rikardo Horta və cinah müdafiəçisi Adrian Marin zədə səbəbindən heyətdə yoxdur. Onun yerinə Portuqaliya millisinin sabiq üzvü Bruma çıxış edəcək.

Ağdam təmsilçisinin heyətində isə Kevin Medina zədəli olduğu üçün oynamayacaq. Marko Veşoviç isə bir oyunluq cəzadan sonra heyətdə qayıdıb.

Futbolu yaxından izləyən deputat Aqil Abbas öncəliklə Q.Qurbanovun ehtiyatlı açıqlamalarına toxundu: "Qurban Qurbanov heç vaxt yekə-yekə danışmır. Bütün işləri görür, amma sadəliyini itirmir. Allah qoysa, bu mərhələni də keçəcəyik, özü də qələbə ilə. Heç bir narahatlığa gerek yoxdur. Amma yenə də deyirəm ki, Qurban özündən razı deyil, sadə bir oğlandır. Məhz belə açıqlamaları sadəliyindən irəli gəlir. Başqa məşqçilər kimi qışqırıb-bağırır, hoppanıb-düşür. Komandası qol vuranda da, qol buraxanda da eyni gürkəmdə qalır. Qısacası, Qurban Qurbanovdan yoxdur. Allah Azərbaycana belə məşqçilər versin. Rəşad Sadıqovdan bunu gözləyirəm. Amma o, arada təmkinini pozur. Ona məsləhət görərdim ki, Qurbanın təmkinini öyrənsin".

A.Abbas ilk oyunda əldə edilən 2 top fərqli üstünlükdən də danışdı: "Futbol hər şey demək deyil. "Braqa"nın bir oyunçusunun qiyməti "Qarabağ"ın büdcəsidir. Amma futbol ürək tələb edir. "Qarabağ"ın oyunçuları ürəkli. Onları "köhlən atlar" deyil, "ağırlıq atlar" adlandırmıram. Köhlən atlar uzaq məsafəyə gedən, yorulmayan atlara deyilir. Amma ağırlıq atlar ipə-sapa yatmayan, dəliqanlı, ağız ilə od püskürən döyüş atlarıdır. Ağırlıq atlar təmiz başqa atlardır. Onların köhlən atlardan fərqləri var. Bu bərdə geniş danışmaq istəmirəm. "Qarabağ"ın oyunçularını xeyli vaxtdır ki, "Qurbanın ağırlıq atları" adlandırmıram".

Tanınmış idman yazarı

Natiq Muxtarlı "Braqa"nın bu oyunda tam fərqli oyun nümayiş etdirəcəyini düşü-

nür: "Birmənalı mövqe odur ki, Bakıdakı 90 dəqiqə bitənə qədər "Braqa"nın ciddi, çox ciddi rəqib kimi qəbul etməliyik. Bu komanda həqiqətən də ciddi rəqibdir, səfərdə "Qarabağ"ın onlara 4 qol vurmağı kimisə yanıltmamalıdır. "Braqa" Çempionlar Liqasından gəlmiş komandadır. Portuqaliya çempionatının liderlərindəndir. Belə komandalar bir oyunda xaos yaşaya bilərlər. Amma sonrakı qarşılaşmada artıq tam fərqli komanda olurlar. Deməli, Bakıda tam fərqli "Braqa" görəəcəyik. Onlar meydana bu düşüncə ilə çıxacaqlar: "Qarabağ" "Braqa"da 4 qol vurmağı bacarıbsa, biz Bakıda bunu niyə bacarmayacağıq. Bu qarşılaşmanın ilk 45 dəqiqəsi çox çətin olacaq. Portuqallar ilk dəqiqələrdən inanılmaz təzyiq edəcəklər. Onlar erkən qol vurmağa çalışacaqlar. Əgər ilk 45 dəqiqədə bunu bacarmasalar, ikinci hissədə daha çox açılacaqlar, böyük boşluqlar verəcəklər. Bu da "Qarabağ" üçün üstünlük olacaq. "Atlar"ın əsas işi müdafiədə səhv etməmək, təlaşlanmamaq olmalıdır. "Qarabağ" səhv etmədikcə, "Braqa" əsəbiləşəcək. Bu əsəbilik də tələskənliyə, onların səhv etməsinə şərait yaradacaq. Bundan sonrası isə asandır. Ümid edək ki, Qurban Qurbanov bu qarşılaşmanın "Braqa"dakından daha ciddi olduğunu futbolçularına aşılıya bilib. "Qarabağ"ın futbolçuları meydana tam məsuliyyətlə, rəqibə yuxarıdan aşağı baxış düşüncəsi ilə çıxmayacaqlarsa, onda mərhələ adlamaq şansı böyük olacaq. Qurban Qurbanovun açıqlamaları da məhz buna köklənib. O, rəqibi heç bir halda kiçiltmir, ehtiyatlı danışır, bununla da futbolçularını arxayınlıq sindromuna düşməkdən qorumağa çalışır. Hiss olunur ki, Qurbanov bu oyunda məsuliyyətini, əhəmiyyətini, çətinliyini tam dərk edir. Yəqin ki, bunu futbolçularına da ötürməyi bacaracaq. Məsuliyyətsizlik olarsa, fiasko yaşanar, tarixi fürsət əldən çıxar. Buna yol vermək olmaz".

Q Cavanşir ABBASLI, "Yeni Müsavat"

MUSAVAT

Son səhifə

N 34 (8407) 22 fevral 2024

Tailandda qərribə virus yayılıb

Tailandda qərribə virus yayılıb. Belə ki, təsirsiz qalanlar bir neçə həftə şiddətli öskürək və yüksək hərarətdən əziyyət çəkirlər. Bununla belə, həkimlər xəstələrə dəqiq diaqnoz qoya bilmirlər. Xəstələr bir neçə həftə ərzində özünü zəif hiss etdiklərini, davamlı olaraq 39 dərəcə temperaturə malik olduqlarını, həmçinin uzun müddət keçməyən dəhşətli öskürəyin olduğunu deyirlər. Yerli həkimlərin təyin etdiyi bəlgəngatirici və virusəleyhinə dərmanlar kömək etmir. Bəzi pasiyentlər naməlum xəstəliyin simptomlarının bir aydan çox davam etdiyini vurğulayıblar.

Killer uşaqların gözü qarşısında kişini güllələdi

Rusiya kəllər uşaqların gözü qarşısında kişini güllələyib. Dəhşətli hadisə Sankt-Peterburqda baş verib. Bildirilib ki, sürücü vəkili uşaqların məktəbə yola salanda kəllər arxadan yaxınlaşıb və başından güllə açıb. Ehtimal olunur ki, kəllər qurbanını səhv sahib. O, hüquqşünası öldürməyi planlaşdırıb. Yaralanan Özbəkistan vətəndaşı hazırda xəstəxanaya yerləşdirilib. Həkimlər onun həyatı üçün mübarizə aparırlar. Killərin axtarışları isə davam edir.

Buz əridikcə ortaya çıxan "qanlı" qar rusiyalıları qorxutdu

Alimlər Rusiyanın Primorye diyarının sahilində "qanlı" qar və buz aşkar ediblər. Məlumat görə, buz eriməyə başladıqca qırmızı rəng alıb. Sakinlər bundan bərk narahat olublar və sosial şəbəkələrdə kədrlər yayıblar. Rusiya Elmlər Akademiyası A.V.Jir-munski adına Milli Dəniz Biologiyası Elmi Mərkəzi sakini elmi izahını verib. Alimlərin sözlərinə görə, bu, qarın içində minlərlə xərçəngkimilərin donması ilə əlaqədardır.

Yunan fermerlərin etirazı - traktorlarla Afinaya getdilər

Yunanıstanın hər yerindən fermerlər traktorlarla Afinaya gedərək yanacaq və gübrələrin bahalaşmasından narazılıqlarını bildiriblər. Bu barədə "Reuters" xəbər verir. Parlamentin qarşısında onlarla traktor dayanıb. Onlardan birində "Bu gün mal-qara tələf oldu" yazılmış plakat asılıb. "Biz Afinaya daha yaxşı gələcək üçün gəldik. Hər şey çox bahadır: benzin, gübrə", - deyər fermerlərdən biri bildirib.

Mitinqdə yüzlərlə traktorlu fermerin iştirakı gözlənilir. Aksiyaya artıq elektrik enerjisi ödənişlərində endirimlər və dizel vergisi kreditinin 2024-cü ilin sonuna qədər bir illik uzadılmasını təklif edən hökumətə təzyiq göstərmək məqsədi daşıyır.

Şokoladın insana verdiyi zərər

NYU-York Universitetindən diyetoloq və molekulyar bioloq Marion Nesl bildirib ki, məşhur inancın əksinə, istənilən növ şokoladda faydalı bitki birləşmələrinin, "flavonol"ların konsentrasiyası azdır. Eyni zamanda şokoladın tərkibində çoxlu kalori və şəkər var.

Diyetoloqun fikrincə, hətta tünd şokolad belə ona aid edilən antioksidant xüsusiyyətlərə malik deyil. Südlü şokoladla müqayisədə onun tərkibində daha çox "flavonol" - bədən hüceyrələrini sərbəst radikalların zədələnməsindən qoruya bilən bitki birləşmələri var. Bunlar maddələr mübadiləsi zamanı bədəndə toplanan hisseciklərdir.

Lakin istənilən növ şokolad hazırlanarkən antioksidantla zəngin kakao tozunu şəkər və tərkibində yüksək dərəcədə kalori, yağ və şəkər olan bitki yağları ilə qarışdırırlar.

Xatırladaq ki, bu, Yunanıstanda fermerlərin ilk etirazı deyil. Fevralın əvvəlində onlar ölkənin şimalında təbii fəlakətlər nəticəsində zeytun ağaclarına dəyən ziyana görə kompensasiya tələbi ilə yolları bağlayıblar.

Ürək və qaraciyəri məhv edən içki haqda bilinməyənlər

Ürək və qaraciyər üçün real zərərli içkilərdən biri də pivədir. "Medicina" xəbər verir ki, cərrah Aleksandr Umnov pivənin orqanizmə təsirini araşdırıb. "Araqla müqayisədə bu içkidə spirt az olsa da, köpüklü tərkib ürək və qaraciyəri praktiki olaraq məhv edir, infarkt və siroza səbəb olur və sonda ölümə nəticələnə bilər.

Pivə kalorili olduğu üçün çox içmək qarnı böyüdür, qaraciyər piylənir, çəki artır, üz qızarıb, kişilərdə qadın bədənini formalaşdır. Onun köpüyündə olan kobalt ürək və damarlar üçün çox zərərli. Pivə çox içənlərdə ürək divarı qalınlaşır, ürək içəridən genişlənir, buna "ölküz üreyi" sindromu deyirlər. Nəticədə o, daha çox qan vurur, özünü tez tükədir. Pivə içənlərdə varikoz damar problemi və yüksək təzyiq də çox olur".

Çində temperatur qəfil düşdü, ortaya dəhşətli mənzərələr çıxdı

Ötən gün Çinin Sincan bölgəsində havanın temperaturu kəskin şəkildə düşüb.

Temperatur qəfil 45 dərəcə azalaraq mənfi 52,3 dərəcəyə enib. Nəticədə ortaya dəhşətli mənzərələr çıxıb. Bununla bağlı sosial şəbəkələrdə videogörüntülər yayılıb. Kadrlarda buz üzərində donub qalmış quş cəsədləri əks olunub. Belə ki, su quşları kəskin şaxtaya dözməyərək kütləvi şəkildə tələf olublar.

Bunları bilirsinizmi?

- * Şüşə butulkalar təbiətdə 4000 ildən sonra yoxa çıxır.
- * Plastik şüşələr 400 ildən sonra təbiətdə yox olur.
- * Əgər tullantı batareyalar təbiətə atılırsa, torpağın və suyun çirklənməsinə səbəb olur.
- * Su ehtiyatlarına çatın 1 litr tullantı bitki yağı 1 milyon litr suyu çirkləndirir.
- * Nəqliyyat vasitələrində istifadə edilən biodizel tullantı bitki yağlarının təkrar emalı ilə istehsal olunur.
- * Qlobal istiləşmə və iqlim dəyişikliyinə səbəbi atmosfərə atılan karbon qazının toplanmasıdır. Karbon qazı kömür və neftdən əldə edilən qalıq yanacaqların istifadəsi nəticəsində əmələ gəlir.
- * Turşu yağışı atmosferdə toplanan karbon qazının havadakı su buxarına təsir edərək yağışla birlikdə düşməsi nəticəsində baş verir.
- * Şüurlu istehlak həm də ekoloji cəhətdən təmiz bir davranışdır.
- * Dünyada 1 milyarddan çox insan təmiz və içməli sudan məhrumdur.
- * Ölkəmiz düşünülüyü kimi su ilə zəngin ölkə deyil, su qıtlığından əziyyət çəkən ölkələrdən biridir.
- * 2050-ci ildə dünya əhalisinin 40%-nin su qıtlığından əziyyət çəkəcəyi təxmin edilir.
- * İnsanlar gündə orta hesabla 1,1 kq tullantı istehsal edirlər.

Beyin hüceyrələrini öldürən qida

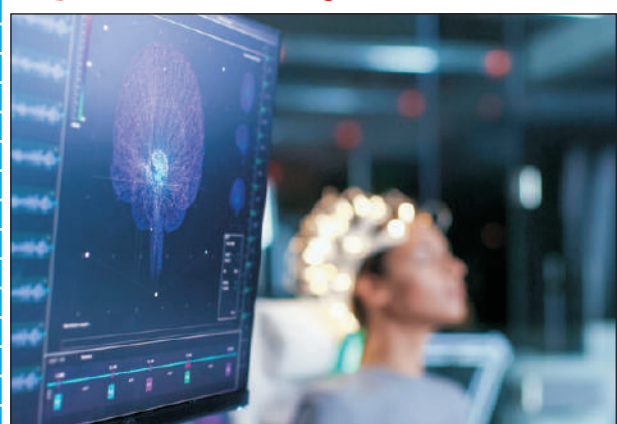
Yaşlandıqca bəzi orqanlarda problemlər yaranır. Bu problemlərin kəskinliyi isə pəhrizdən, nə qədər idman etdiyinizdən və genetikə kimi bir sıra amillərdən asılıdır. Beyin yaşdan ən çox təsirlənən orqandır. Yaddaş problemləri və beyinlə bağlı bir çox xəstəliklər əksər yaşlılarda müşahidə edilir. Ancaq düzgün qidalanma ilə beyin gücünü qorumaq öz əlimizdədir.

Tədqiqatlara əsasən, müəyyən qidalardan daha çox istifadə etmək beyni qoruduğu kimi, bəzi qidalar əks-təsir göstərir. Həkim-onkoloq Cenin Bourinq beyin hüceyrələrini məhv edən iki qidanın adını açıqlayıb. O, bu qidaların marqarin və kartof qızartması olduğunu bildirib. Həkimin sözlərinə görə, marqarin birbaşa beynə zərər verir. "Beyni zədələyən qidalardan ən birincisi marqarindir. Marqarin trans yağlardan hazırlanır, bu da bütün bədəninizdə iltihabə səbəb olur, lakin xüsusilə beyin və sinir sisteminiz üçün təhlükəlidir. Trans yağlar beyin və sinir sisteminə mənfi təsir göstərir".

Cenin Bourinqin sözlərinə görə, təkə kartof qızartması yox, müəyyən yağlarda qızardılmış bütün qidalar beyin hüceyrələrini məhv edir:

"Təəssüf ki, mən də kartof qızartmasını sevirəm. Qızartma üçün əsasən bitki və ya kanola yağından istifadə olunur. Bu yağ turşuları da iltihabə səbəb olur. Araşdırmalar göstərdi ki, qızardılmış qidalar beyin üçün çox təhlükəlidir".

Qərar qəbul edərkən beyində nələr baş verir?

Vaşinqton Universiteti Tibb Məktəbinin alimləri beynin qərarvermə alqoritmlərinin nevroloji dövrə və beynin dərinliklərində yerləşən kiçik struktur olan "habenu-la" vasitəsilə həyata keçirildiyini aşkar ediblər.

ABŞ-li alimlərin tədqiqatının məqsədi koqnitiv mükafatların mənbəyini - insanın, məsələn, lazımi informasiyaya çıxış əldə edərkən sevinc hissiyyat mexanizmini müəyyən etmək olub. Məlum olub ki, müəyyən informasiyaya olan istək qərar qəbul etmə prosesinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir.

Qeyd edək ki, tədqiqat 824 könüllü arasında keçirilib.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, "Son dakika" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Elsad MƏMMƏDLİ

Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500